

15 stycznia
25 – 27
kwietnia 2025

DNI MESSIAENA 2025

Muzyka – Historia – Sztuka

WIĘCEJ NA
TEN TEMAT NA
STRONIE
INTERNETOWEJ

MAGAZYN FESTIWALOWY

Project for remembrance, education, culture

Görlitz | Zgorzelec

YOUNION

info@mmm-youunion.eu
www.mmm-youunion.eu

19/07 - 02/08/25

Od Redakcji 05

Dni Messiaena 2025: Ludzie i program

Program artystyczny

Messiaen między wojną a transcendencją..... 08

Kwartet na koniec czasu

Głos ukraińskiego oporu..... 14

Zespół GANNA między pieśniami ludowymi
a jazzem nowoczesnym

WE-LAB: Performance i instalacja 16

Połączenia i granice MY

Program specjalistyczny

Wiara i twórczość..... 24

Sposób na przezwyciężenie kryzysów w życiu
Oliviera Messiaena

Zniewalające brzmienie prawdy..... 28

Olivier Messiaen i Tomasz z Akwinu

Pamiętaj o Polsce! 32

Zapomniane cierpienie

Śladami historii

**Praca przymusowa w Görliitz
w czasach nazistowskich..... 40**

Badania transgraniczne

Pejzaż dźwiękowy Stalagu VIII A Görliitz 44

Głosy przeszłości

Stalag VIII A i Meetingpoint Memory Messiaen

Niemiecka odpowiedzialność..... 52

Upamiętnianie i pamięć w obliczu kryzysów

Wydarzenie przynoszące wyzwolenie 56

Historia Dni Messiaena

Pamięć jako przestroga 60

80 lat po zakończeniu wojny

Przeciw zapomnieniu 68

Działania Meetingpoint Memory Messiaen – Stowarzysze-
nia na rzecz Pamięci, Edukacji i Kultury

Impressum..... 82

AKTUALNY PROGRAM I KRÓTKOTERMINOWE
ZMIANY MOŻNA ZNALEŹĆ NA STRONIE:
WWW.PL.MESSIAEN-TAGE.EU

SIŁA W KRYZYSIE

Od Redakcji

Szanowni Państwo,

jest nam niezmiernie miło, że trzymają Państwo w rękach Magazyn Festiwalowy Dni Messiaena 2025. Cieszymy się tym bardziej, że w tym roku wychodzimy do Państwa z ofertą, która różni się od poprzednich.

Ta edycja festiwalu zaskoczy Państwa niecodziennymi rozwiązaniami i przełomowymi formatami, które wprowadziliśmy do festiwalu. Od koncertu w namiocie, który po raz pierwszy odbył się w 2008 roku, przez przeobrażenie go w kilkudniowe święto muzyki połączone z rozważaniami na tematy historyczne, polityczne oraz społeczne do dziś – momentu, w którym poprzez zastosowanie różnych praktyk sztuka znajdzie się bliżej odbiorców i odbiorczyń.

Organizatorki i organizatorzy nie boją się wyzwań i stawiają czoła wielu pojawiającym się na przestrzeni czasu przeciwnościom związanym z pandemią, brakiem środków finansowych czy różnorodnymi zmianami politycznymi wpływającymi na utrwalanie pamięci poprzez organizację festiwalu. W odpowiedzi na wprowadzanie różnic społecznych i niedostępności sztuki wysokiej, my zaprezentujemy Państwu muzykę w przystępnej dla każdej osoby formie. Aby ułatwić Państwu dostęp do wydarzeń zrealizujemy festiwal zarówno zimą, jak i wiosną. W celu dotarcia do większej liczby osób, postawimy na synkretizm sztuki i będziemy mówić do Państwa różnymi językami – zarówno tym abstrakcyj-

nym, jakim jest dźwięk, jak również poetyckim, nawiązując tym samym do dzieł wybitnych twórców i twórczyni literackich.

Jeden z najbardziej rewolucyjnych utworów należących do literatury muzycznej powstał w przytłaczających warunkach ponurej rzeczywistości obozowej w czasach, które są częścią najmroczniejszego oblicza historii ludzkości. *Kwartet na koniec czasu* francuskiego kompozytora Oliviera Messiaena, jeńca nr 33533, został wykonany przez autora (fortepian), Henriego Akokę (klarnet), Etienna Pasquiera (wiolonczela) oraz Jeana Le Boulaire'a (skrzypce) w obecności kilkuset jeńców wojennych oraz komendantury obozowej 15 stycznia 1941 roku w baraku teatralnym 27B na terenie obozu jenieckiego Stalag VIII A.

W ten mroźny wieczór, kiedy instrumenty odmawiały posłuszeństwa grającym, trzaskający mróz przenikał przez okna baraku, a przejmujący głód niewątpliwie dawał się we znaki niejednemu z muzyków czy słuchaczy, odbyło się wydarzenie, które zapadło w pamięć każdego, kto w nim uczestniczył. Tego wieczora sztuka osiągnęła swój najwyższy cel – stała się środkiem przetrwania, siłą napędową dla jeńców w kryzysie.

Dni Messiaena – festiwal muzyki, historii i sztuki – interdyscyplinarne, polsko-niemieckie wydarzenie, które odbywa się po obu stronach Nysy, to platforma, która umożliwia organizatorom i organizatorkom realizację swej najważniejszej misji – próby osiągnięcia pojednania ponad podziałami, inicjację międzynarodowego dialogu, poszukiwanie odpo-

wiedzi na pytania „dlaczego i po co” w celu określenia „jak, aby nigdy więcej” (patrz: *Przeciw zapomnieniu*, str. 68). Dni Messiaena to nie tylko obecność przejmującej muzyki i sztuki, ale również edukacja demokratyczna dla osób w każdym wieku, której realizacja odbywa się poprzez organizację wykładów czy dyskusji panelowych uwzględniających różne perspektywy na minione i aktualne problemy czy kryzysy geopolityczne (patrz: Program specjalistyczny, str. 24–37).

Koncerty w 2025 roku będą miały również charakter symboliczny. Rok 2025 to rok 80. rocznicy zakończenia II wojny światowej oraz 10-lecia współpracy niemieckiego stowarzyszenia Meetingpoint Memory Messiaen oraz polskiej Fundacji Pamięć, Edukacja Kultura.

W związku z tym *Kwartet*, tradycyjnie grany w miejscu swojego powstania i w rocznicę prawykonania, zostanie wykonany przez muzyków w niecodziennym składzie – pochodzenie i powiązania artystów sięgają Niemiec, Polski, Ukrainy i Francji. W ten sposób, oprócz uczczenia polsko-niemieckiej współpracy oraz podkreślenia znaczenia wkładu francuskiej kultury w tożsamość regionalną osób zamieszkujących trójstyk Polski, Niemiec i Czech, Meetingpoint Memory Messiaen pragnie zadeklarować stanowczą i głęboką solidarność z Narodem Ukraińskim walczącym o swoje dziedzictwo, tożsamość oraz całą Europę.

Różne oblicza sztuki dają artystom, artystkom i publiczności siłę do przetrwania. Dlatego też niezwykle ważnym elementem tej edycji festiwalu jest poezja – dzieła żołnierzy

i żołnierek, młodych i starszych artystów i artystek różnych narodowości, którzy musieli lub muszą mierzyć się z okrucieństwami wojny. Słowa i dźwięki to sfery, które w tym roku częściej niż zwykle przeplatać się będą podczas artystycznej części programu. Dodatkowo wydarzenia tegorocznej edycji opatrzone są krótkimi cytatami. W tych kilku wersach zapisane są wszystkie emocje osób, które widziały i przeżyły zbyt wiele.

Dni Messiaena to platforma, na której sztuka i historia spotyka się w niecodziennym wydaniu. Fundament historyczno-kulturalny, na którym powstał festiwal, łączy nierozzerwalnie te na pierwszy rzut oka odległe sfery.

Rok 2025 jest swoistym przełomem dla Dni Messiaena. Organizator, wierny tradycji, poszukuje jednocześnie nowych możliwości. Wydarzenie kończące festiwal odbędzie się w rocznicę śmierci kompozytora – 27 kwietnia. Muzyka

opatrzona jest słowem. Wiele pozycji programowych pojawia się po raz pierwszy w historii. Mają Państwo zatem niepowtarzalną okazję uczestniczyć w pewnego rodzaju ponownej premierze festiwalu w jego nowej odsłonie. Jesteśmy niezwykle ciekawi Państwa wrażeń!

Klaudyna Michalska

Kierowniczka Dni Messiaena 2025

AKTUALNY PROGRAM I KRÓTKOTERMINOWE
ZMIANY MOŻNA ZNALEZĆ NA STRONIE:
WWW.PL.MESSIAEN-TAGE.EU

Klaudyna Michalska

kierowniczka Dni Messiaena 2025

Ukończyła Akademię Muzyczną im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu na kierunku instrumentalistyka, specjalność: kontrabas uzyskując tytuł Master of Arts oraz studia podyplomowe dla managerów kultury w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Wielokrotnie występowała i wciąż występuje z różnymi orkiestrami na różnych scenach w Niemczech, Polsce oraz innych krajach europejskich i azjatyckich. Aktualnie odpowiedzialna za projekt Messiaen-Tage 2025 oraz pracowniczka EuropaChorAkademie.

Foto © Jakub Purej

Na wschodniej
stronie,

Stoją drzewa samotne,
ciemne, pochylone,

W wicherze stoją
i w ciszy,

Chwiane niepokojem.

Grażyna Chrostowska
»**Niepokój**«

G. Chrostowska – poetka i uczestniczka ruchu oporu, rozstrzelana w wieku 20 lat w obozie koncentracyjnym Ravensbrück 18 kwietnia 1942 roku. Tego dnia napisała swój ostatni wiersz „Niepokój”.

O to slysze, jak
w popiol

przemieniam sie
i krusze.

I coraz mniejszy
cialem,

wierzę we własną
dusze.

Krzysztof Kamil Baczyński
»**O mój ty smutku cichy**«

K. K. Baczyński – Polski poeta po-
kolenia Kolumbów i żołnierz, zginął
podczas Powstania Warszawskiego
w wieku 23 lat.

WIĘCEJ
INFORMACJI NA
STRONIE
INTERNETOWEJ.

KONCERT

QUATOUR POUR LA FIN DU TEMPS

Olivier Messiaen (1908–1992)

Quatuor pour la fin du temps (1941)

Kwartet na koniec czasu

- I. Liturgie de cristal — *Liturgia kryształu*
- II. Vocalise, pour l'Ange qui annonce la fin du temps — *Wokaliza dla Anioła ogłaszającego koniec świata*
- III. Abîme des oiseaux — *Otchłań ptaków*
- IV. Intermede — *Intermedium*
- V. Louange a l'éternité de Jésus — *Pochwała wieczności Jezusa*
- VI. Danse de la fureur, pour les sept trompettes — *Taniec gniewu na siedem trąb*
- VII. Fouillis d'arcs-en-ciel, pour l'Ange qui annonce la fin du temps — *Gra barw tęczyowych dla Anioła ogłaszającego koniec świata*
- VIII. Louange a l'immortalité de Jésus — *Pochwała nieśmiertelności Jezusa*

Messiaen między wojną a transcendencją

Patrick Becker

15 stycznia 1941 roku, w środku mroźnej zimy w czasie II wojny światowej, na terenie obozu jenieckiego Stalag VIII A miało miejsce niezwykle wydarzenie: prawykonanie *Quatuor pour la fin du temps* Oliviera Messiaena, Kwartetu na koniec czasu – tak brzmi po polsku tytuł tego utworu. W przygnębiających warunkach wojennej niewoli rozległy się pierwsze dźwięki utworu, który nie tylko wszedł do historii muzyki, ale także wpłynął na życie tych, którzy go słuchali.

Dla Oliviera Messiaena (1908–1992), który jeszcze przed wybuchem wojny zdobył sławę we Francji jako kompozytor i organista, źródłem inspiracji do napisania *Kwartetu* była biblijna Księga Apokalipsy św. Jana, w której w pewnym miejscu czytamy: „Czasu już więcej nie będzie” (Ap 10:6). Słowa te, symbolizujące koniec ziemskiego czasu i początek wiecznej egzystencji dla potomnych, przewijają się przez cały utwór jako główna myśl. Czas – przez mechaniczny świat wojny i przemocy tak wyraźnie zdefiniowany i niszczycielski, zostaje w kompozycji Messiaena przezwyciężony. Muzyka jest ucieczką od czasu i grozy teraźniejszości.

Tradycja, która łączy

Od 2008 roku *Quatuor pour la fin du temps* Messiaena grany jest co roku w miejscu swojego prawykonania. To, co kiedyś zabrzmiało w trudnych do wyobrażenia ponurych okolicznościach, stało się teraz potężnym symbolem pojednania, pamięci i nadziei. W tym roku *Kwartet* wykonują muzycy z Niemiec, Francji, Polski i Ukrainy: muzycy, którzy mają bardzo osobisty stosunek do twórczości Messiaena i przemocy, od której ta kompozycja chciała uciec. W Europie, w której wciąż nie są obce wojny i konflikty, aktualność tej kompozycji jest niekwestionowana. Ale co właściwie czyni ten kwartet tak niezwykłym?

Struktura muzyczna kwartetu

Kwartet na koniec czasu składa się z ośmiu części w nietypowej kolejności i o niekonwencjonalnej strukturze. Każda część porusza inny temat – inspiracją są tu teologiczne przekonania Messiaena. Pierwsza część, „Liturgie de cristal” (Liturgia kryształu), otwiera utwór charakterystycznym elementem dla muzyki Messiaena – imitacją śpiewu ptaków. Klarinet i skrzypce naśladują ptasie wołania, podczas gdy fortepian i wiolonczela tworzą powtarzalną strukturę harmoniczną. Kontynuacja tego następuje w trzeciej części, „Abîme des oiseaux” (Otchłań ptaków), która zawiera również jedną z najbardziej efektownych w historii muzyki partii solowych na klarinet. W tej części klarinet przeciwstawia czas wieczności: długie, spokojne dźwięki kontrastują z szybkimi, desperackimi pasażami, które wyrażają tęsknotę za wolnością i transcendencją. Czy ptaki są tu symbolem nadziei? Takie przypuszczenie się nasuwa. Równie ważna jest siódma część o długim tytule „Fouillis d’arcs-en-ciel, pour l’Ange qui annonce la fin du Temps” (Gra barw tęczyowych dla Anioła ogłaszającego koniec czasu).

Tytuł odnosi się do anioła z Księgi Objawienia św. Jana, który ogłasza koniec czasu. Messiaen używa tu środków rytmicznych i harmonicznym, aby „spowolnić” czas muzyczny i w końcu doprowadzić do jego zaniku.

Znaczenie barw

Typowy dla twórczości Messiaena jest jego stosunek do barw muzycznych: Messiaen był synestetą – kojarzył dźwięki z kolorami. Ten synestetyczny komponent przewija się przez cały *Kwartet*, Messiaen kojarzy pewne akordy i tonacje z wizualnymi wrażeniami kolorystycznymi. Opisał on na przykład piątą część – „Louange à l’Éternité de Jésus”

(Pochwała wieczności Jezusa) – jako muzyczny odpowiednik „niebiesko-pomarańczowych kolorów”, które dla niego kojarzą się z wiecznością i nieprzemijalnością Chrystusa.

W całym *Kwartecie* można również usłyszeć użycie serii skal (modi) specjalnie opracowanych przez Messiaena. Skale te nadają muzyce statyczny, często medytacyjny charakter, co jest szczególnie widoczne w powolnym, płynącym z głębi serca finale utworu. Tutaj czas linearny ostatecznie kończy się na rzecz bezczasowej wieczności.

Duchowość i ucieczka od czasu

Całe dzieło przenika wiara religijna Messiaena. Dla niego skomponowanie tego *Kwartetu* było formą ucieczki od przynębiającej rzeczywistości obozu, dlatego też powiedział: „Czas, mierzony zegarem, nie ma w tym kwartecie żadnego znaczenia”. Muzyka jest wyrazem jego wiary w wieczność i życie pozagrobowe, muzycznym ucieleśnieniem jego głębokiego przekonania, że świat duchowy wykracza poza

” Czas, mierzony zegarem, nie ma w tym kwartecie żadnego znaczenia.

świat rzeczywisty i doczesny. Przy tym *Kwartet* jest nie tylko traktatem o końcu czasu w sensie teologicznym, ale także refleksją nad zniesieniem czasu w samej muzyce. Poprzez użycie powtarzających się motywów i asymetrycznych rytmów Messiaen próbuje przełamać konwencjonalne poczucie czasu w muzyce. Muzyka nie porusza się liniowo, tylko cyklicznie, w pętlach, które otwierają się jakby poza czasem.

Kiedy pierwsze dźwięki *Kwartetu* zabrzmiały w zimną styczniową noc, czas na chwilę stanął w miejscu. Muzyka, przekraczając cierpienie przeszłości, zbuduje most – z przeszłości do przyszłości, z ciemności do światła. Z każdym rokiem, gdy utwór jest wykonywany w historycznym miejscu swego prawykonania, zyskuje on na znaczeniu – nie jako sentymentalny pomnik przeszłości, ale jako żywe świadectwo zdolności sztuki do poruszania najgłębszych problemów ludzkiej egzystencji.

Patrick Becker

Patrick Becker jest niezależnym dziennikarzem muzycznym i libreciastą. Od kwietnia 2024 r. jest członkiem redakcji czasopisma „Positionen – Texte zur aktuellen Musik”. Studiował muzykologię, filozofię, literaturę niemiecką, językoznawstwo historyczne i ekonomię na Uniwersytecie Humboldtów w Berlinie, a w 2021 roku uzyskał tytuł doktora na Universität der Künste Berlin. Jest autorem publikacji, w których koncentruje się na muzyce współczesnej i awangardowej. W kręgu jego zainteresowań są aktualne trendy na scenie muzycznej.

Foto © Dominik Mück

AKTUALNY PROGRAM I KRÓTKOTERMINOWE
ZMIANY MOŻNA ZNALEŻĆ NA STRONIE:
WWW.PL.MESSIAEN-TAGE.EU

Federico Kasik

Skrzypce

Federico Kasik, skrzypek, zastępca 1. koncertmistrza Staatskapelle Dresden, może pochwalić się wszechstronnym muzycznym wykształceniem. Uczył się u Tibora Vargi w Sionie, Igora Pilatjuka we Lwowie i Ivana Ženatý'ego w Dreźnie, przy czym najbardziej formacyjny był dla niego z pewnością pobyt od 1994 do 2008 roku w Ukrainie. Zanim w wieku 25 lat zdobył pozycję w słynnej Staatskapelle, uczestniczył w różnych kursach mistrzowskich z udziałem Ivry'ego Gittlisa, Sir Yehudi Menuhina, Igora Ojstracha, Yfrahema Neamana i Michaela Frischenschlägera, zdobywając niemałe doświadczenie. Federico Kasik jest zapalonym

kameralistą i występował m.in. z Igo-rem Levitem, Denisem Matsuevem, Tatyana Mazurenko, Yuri Bashmetem i Olegiem Krissą, Arvo Pärttem, Sofią Gubaiduliną i Michaiłem Jurowskim. Jako założyciel Fritz Busch Quartet jest również aktywnym kameralistą w ramach Staatskapelle. Federico Kasik gra na instrumencie wykonanym przez Francesco Gobettiego w 1708 roku.

Foto © Markenfotografie

Robert Oberaigner

Klarnet

Robert Oberaigner urodził się w Hall w Tyrolu. Grę na klarnecie studiował w Wiedeńskiej Akademii Muzycznej u klarnecistów filharmonicznych Horsta Hajka i Johanna Hindlera. Swoje umiejętności doskonalił pod kierunkiem Sabine Meyer w Wyższej Szkole Muzycznej w Lubece. W wieku 19 lat zadebiutował jako solista w wiedeńskim Konzerthaus. Występował jako solista i kameralista w takich miejscach jak wiedeński Musikverein, Concertgebouw w Amsterdamie, Mozarteum w Salzburgu i Filharmonia w Kolonii. Do tej pory ukazały się w jego wykonaniu nagrania wszystkich utworów na klarnet Maksa Regera i Johan-

nesa Brahmsa. W marcu 2020 r. ukazało się również pierwsze kompletne nagranie utworów klarnetowych polsko-żydowskiego kompozytora Mieczysława Wajnerberga. W 2013 roku Oberaigner został klarnecistą solistą w Staatskapelle Dresden. Wcześniej grał w mającej długą tradycję kolońskiej orkiestrze Gürzenich, a także gościnnie z Filharmonikami Berlińskimi i Wiedeńskimi. W swoich interpretacjach kieruje się przede wszystkim historyczną praktyką wykonawczą z zespołami takimi jak Concerto Köln i Gustav Mahler Academy w Bolzano, gdzie również uczy.

Foto © Markenfotografie

Nicolas Defranoux

Wiolonczela

Nicolas Defranoux studiował początkowo grę na wiolonczeli i muzykę kameralną w swoim rodzinnym mieście Reims u prof. Marca-Didiera Thiraulta, a następnie w Paryżu u prof. Jean-Marie Gamarda i prof. Itamara Golana. Studia ukończył w 2007 roku. Jego szczególne zainteresowanie muzyką kameralną i grą orkiestrą spowodowało uczestnictwo w różnych zespołach, w tym w Trio Verlaine, Quintette Monsoło, Gustav Mahler Youth Orchestra i Akademii Orkiestrowej Bawarskiej Orkiestry Państwowej. Jako solista zdobył kilka pierwszych nagród na francuskich konkursach. W 2010 roku w Monachium wykonał

Schelomo, rapsodię na wiolonczelę i orkiestrę, Ernesta Blocha pod dyrykcją Kenta Nagano. Od 2011 roku jest członkiem Gewandhausorchester Leipzig, a od 2017 roku pełni funkcję koncertmistrza sekcji wiolonczel.

Foto © Ustina Dubitsky

Michał Francuz

Fortepian

Michał Francuz jest wszechstronnym pianistą i charyzmatycznym nauczycielem, który od ponad dwóch dekad z pasją łączy występy koncertowe z działalnością pedagogiczną. Jego nienaganna technika, głęboka muzykalność i pełne fantazji interpretacje przyniosły mu prestiżowe miejsca na międzynarodowej scenie pianistycznej. Współpracował z czołowymi polskimi orkiestrami, w tym Sinfonią Warszawską, Filharmonią Poznańską i Baltic Neopolis Orchestra, występował w prestiżowych salach koncertowych, w tym Carnegie Hall w Nowym Jorku, Filharmonii w Bogocie i Domu Chopina w Żelazowej Woli. Jego umiejęt-

ności artystyczne zostały docenione na licznych festiwalach muzycznych, w tym na Międzynarodowym Festiwalu Chopinowskim w Dusznikach-Zdroju. Michał Francuz był również oficjalnym pianistą podczas dwóch ostatnich edycji Międzynarodowego Konkursu Skrzypcowego im. Henryka Wieniawskiego w Poznaniu. Jako ceniony pedagog prowadzi własną klasę fortepianu w Poznaniu, przekazując swoją wiedzę i doświadczenie oraz inspirując kolejne pokolenia młodych pianistów.

Foto © Artur Pompala

KONCERT

GANNA- W POSZUKIWANIU CZŁOWIECZEŃSTWA

14

/ DNI
MESSIAENA 2025

Foto © Dovile Sermokas

Głos ukraińskiego oporu

Zespół **GANNA** – między pieśniami ludowymi a jazzem nowoczesnym

Tak właśnie brzmi zespół **GANNA** skupiony wokół wokalistki i liderki zespołu Ganny Grynivy. Urodzona w Ukrainie, przyjechała do Niemiec z rodzicami w 2002 r. w wieku 13 lat. Jej charakterystyczny, pełen ekspresji głos zabiera nas w bardzo osobistą i politycznie zabarwioną podróż. „Podróżowałam do Ukrainy, aby zwiedzać regionalne archiwa i zbierać stare, tradycyjne pieśni”, mówi Gryniva, dodając: „Podróż prowadziła przez przepiękne górskie krajobrazy w Karpatach. Zwiedzałam stare cerkwie. Byłam na małych, pełnych lokalnego klimatu festiwalach muzycznych i spotykałam wyjątkowych ludzi”.

Gryniva studiowała filozofię na Uniwersytecie w Lipsku oraz wokalistykę jazzową w Akademii Muzycznej im. Franciszka Liszta w Weimarze. Ganna jest siłą napędową swojego kwintetu. W skład zespołu wchodzi **Wania Slavina** (saksofon), **Povel Widestrand** (fortepian), **Tom Berkmann** (kontrabas) i **Mathias Ruppig** (perkusja). Chociaż członkowie zespołu pochodzą z różnych kultur muzycznych, utwory grane przez nich brzmią tak, jakby łączyła je jedna myśl. Przy czym dotyczą takich tematów jak Euromajdan, rola kobiet, opuszczenie ojczyzny i obecna wojna.

W swojej przybranej małej ojczyźnie, w Berlinie, Gryniva pomaga muzykom i artystom z Ukrainy odnaleźć się jako artystom. Opowiada się za niepodległością Ukrainy i jej dzie-

dzictwem kulturowym. Jako wokalistka nie szuka własnego sposobu wypowiedzi wyłącznie za pomocą banalnych narzędzi muzycznych, ale w wyrafinowany sposób łączy światy zmysłowe – od jazzu i ukraińskiego folku po muzykę klasyczną i eksperymentalną oraz taniec. Jej twórczość artystyczna, będąca głosem ukraińskiego oporu, jest równie piękna, co przejmująca – i z pewnością zostawi swój ślad w europejskim krajobrazie jazzowym.

Foto © Dovile Sermokas

Szukam nauczyciela
i mistrza

niech przywróci mi
wzrok słuch i mowę

niech jeszcze raz
nazwie rzeczy i pojęcia

niech oddzieli światło
od ciemności.

Mam dwadzieścia
cztery lata

ocalałem

prowadzony na rzeź.

Tadeusz Różewicz
»Ocalony«

*T. Różewicz – polski poeta Pokolenia
Kolumbów, uczestniczący jako
żołnierz Armii Krajowej w II wojnie
światowej.*

PERFORMANCE I INSTALACJA

PYTANIE, CO TO ZNACZY MY

Uczestnicy performance'u:

Georg Wettin (klarnety Es, B, klarnet basowy i kontrabasowy)

Jule Rottluff (taniec)

Uczniowie i uczennice Dresden International School (perkusja i teatr)

Reżyseria/Kierownictwo:

Shelly Quick (pedagog teatralny), Isabella Thompson (pedagog muzyczny)

Prawykonia we współpracy dwojga artystów (opracowanie i wykonanie z uczniami):

Beste Özçelebi & Friedemann Stolte
Karoline Schulz & Carsten Hennig

Kierownik spektaklu:

Friedemann Stolte

WE-LAB: Performance i instalacja

WE-LAB zajmuje się fundamentalną kwestią demokratyczną, pytaniem o MY (WIR, WE). Skąd się bierze, co je spaja, jakie są jego granice?

W tym spektaklu, będącym połączeniem koncertu, teatru i tańca, zobaczymy efekt twórczej pracy w WIR-Laboratorium czworga działających parami kompozytorów, uczniów i uczennic Dresden International School i ich nauczycielki teatralnej oraz klarnecisty i tancerki. Muzyka – solo klarnetowe i *grupowa perkusja* wchodzi w relacje z projektem wnętrza, ruchem, obrazami i tekstami, kształtowanymi przez własne doświadczenia i historie uczniów i uczennic.

Tancerka jest ucieleśnieniem osobistej strony JA, jakim jesteśmy wszyscy w każdym MY. Partie instrumentalne wykonywane na klarnetach różnego typu sprawiają, że słyszymy, jak każdy z nas może być inny w różnych sytuacjach. WE/WIR-LAB chce uzewnętrznić siły zawarte w tym wszystkim i uczynić je materialnymi. To będzie ekscytujące zobaczyć, jaką rolę odegra w tym publiczność oraz jaki wpływ wywrze to na MY.

DIS Theatergruppe

Teatr & taniec

My, **uczniowie performersi Dreźnieńskiej Szkoły Międzynarodowej (Dresden International School)** jesteśmy obecnie w przedostatniej klasie szkoły średniej. Pochodzimy z 8 różnych krajów i mówimy w sumie w 9 językach. Uczymy się teatru z różnych powodów – od pasji, przez naukę współdziałania po twórczą ekspresję. Teatr to szczególne miejsce, w którym jednostka poprzez akt tworzenia

staje się częścią kolektywu. Marzymy o świecie, w którym każda jednostka pracuje w oparciu o swoje mocne strony, a razem wykorzystujemy nasze atuty i nadarzające się możliwości, aby zbudować potężniejszy świat i przyszłość, taką, którą naprawdę chcielibyśmy odziedziczyć.

Foto © Elise Groeneveld

Shelly Quick

Pedagog teatralny

Shelly Quick jest dramaturżką, reżyserką teatralną i nauczycielką. Do jej najważniejszych mentorów należą Anne Bogart z *SITI Company* z Nowego Yorku, grupa teatralna *Plazo Pozoriste* z Belgradu, a także Linda Wise i Enrique Pardo z *Pantheatre* w Paryżu. Studia teatralne rozpoczęła w Kanadzie, a swoje spektakle i instalacje performatywne prezentowała w krajach na całym świecie.

Foto © Friedemann Stolte

Georg Wettin

Klarnet

Georg Wettin odbył studia w klasie klarnetu na Uniwersytecie Muzycznym w Dreźnie, które ukończył z wyróżnieniem w 2009 r. jako absolwent klasy mistrzowskiej. Jest laureatem licznych nagród i stypendiów.

Jako niezależny muzyk zajmuje się przede wszystkim muzyką współczesną i można go usłyszeć na najważniejszych festiwalach w Niemczech i Europie, a także w radiu. Był też pierwszym wykonawcą wielu skomponowanych dla niego utworów oraz nagrał kilka płyt. Występuje z drezdeńskim zespołem *courage*, a także na scenie we współczesnych projektach teatru muzycznego.

Projekty crossoverowe są bardzo bliskie jego sercu. Wraz ze swoim duetem Stock-Wettin zainicjował serię *3auf1*, do której zaprasza gości z innych dyscyplin artystycznych.

Foto © Doreen Neumann

Jule Rottluff

Taniec

Jule Rottluff kształciła się w Wyższej Szkole Tańca Palucca w Dreźnie (Palucca Hochschule für Tanz) oraz w Centrum Tańca Współczesnego w Kolonii. Od 2011 r. pracuje jako niezależna tancerka w Dreźnie. W 2013 r. wraz z Wiebke Bickhardt założyła *JuWie Dance Company*, która została rozwiązana w 2022 r. Oprócz udziału w projektach realizowanych z *guts company*, *Tristan Production* i Yaronem Shamirem, współpracuje również z artystami z innych dyscyplin, takimi jak kompozytor John Moran, *everyone company* i grupą teatralną *Cie.Freaks und Fremde*. We współpracy z *Feed Your Head Collec-*

tive powstała produkcja „All in One”, która dostała zaproszenie na *at.tension Festival 2022*. W 2023 r. wraz z Benjaminem Rottluffem założyła interdyscyplinarny *ABOUT BLANK Collective*.

Foto © Tine Jurtz

Beste Özçelebi

Kompozytorka

Turecka kompozytorka **Beste Özçelebi** ma w swoim dorobku szeroki wachlarz utworów, w tym utwory solowe, orkiestrowe i akuzmatyczne. W swojej twórczości zajmuje się transdyscyplinarną eksploracją artystyczną muzyki i sztuki nowych mediów. Po ukończeniu studiów w zakresie pedagogiki muzycznej i kompozycji w Turcji, Beste ukończyła studia magisterskie i klasę mistrzowską w zakresie kompozycji w Wyższej Szkole Muzycznej i Teatralnej im. Feliksa Mendelssohna Bartholdy'ego w Lipsku.

Foto © Michiko Saiki

Friedemann Stolte

Kompozytor

Friedemann Stolte studiował muzykę kościelną w Dreźnie, a także kompozycję u Jörga Hercheta. Od 1989 roku jest korepetytorem w Wyższej Szkole Tańca Palucca w Dreźnie. Jako kompozytor zajmuje się strukturalnymi powiązaniem z przypadkiem, ruchem i performatywnością. Pisał utwory na zamówienie dla Szkoły Tańca Palucca i niezależnej sceny tańca, a także dla różnych solistów i zespołów.

Foto © Friedemann Stolte

Karoline Schulz

Kompozytorka

Karoline Schulz stara się zgłębić fenomen muzyki na różne sposoby. Jako flecistka lubi grać w różnych zespołach muzykę współczesną, improwizowaną i eksperymentalną. Studiowała kompozycję i pisze utwory orkiestrowe oraz kameralne. Od 2007 roku prowadzi klasę kompozytorską w Halle oraz liczne warsztaty kompozytorskie w szkołach. W ostatnich latach pracuje również w dziedzinie muzyki z osobami niepełnosprawnymi i prowadzi integracyjną orkiestrę improwizacyjną.

Foto © Alexander Morawitz

Carsten Hennig

Kompozytor

Carsten Hennig studiował kompozycję muzyki filmowej w Akademii Filmowej Badenii-Wirtembergii oraz kompozycję u Adriany Hölszky na Uniwersytecie Muzycznym w Rostocku oraz w Mozarteum w Salzburgu. Przywiązany do tradycji estetyki empirycznej, Hennig opracowuje zasady komponowania swoich dzieł w oparciu o konkretne pytania, które wpływają na parametry kompozycji muzycznej. Hennig połączył wiele swoich kompozycji w zbiory utworów. Nie tylko wskazują one na główne tematy jego twórczości, ale są także wyrazem jego rozumienia muzyki jako sztuki zakotwiczonej w aktualnych problemach.

Foto © Iona Dutz

Hej ty, czy ty wiesz,
jak kracze kruk?

I jak noc, z przerażenia
blada,
nie wie, dokąd uciec?

Jak zatrwożona nie
wie już,
Czy to jest jej królestwo,
czy też może nie?

Czy należy do wiatru,
czy on może do niej?
A czy wilki patrzące
pożądliwie
Nie czają się, żeby
rozszarpać?

Selma Meerbaum
»Hej ty, czy ty wiesz...«

S. Meerbaum – żydowska poetka,
1924–1942. Zmarła w wieku 18 lat
w obozie pracy przymusowej

KONCERT POETYCKI

POETYCKIE WYBORY

Poetyckie wybory

Festiwal Łużycki wraz z Dniami Messiaena

Koncertem łączącym poezję i muzykę pt. *Poetische Federlese* Festiwal Łużycki wraz z Dniami Messiaena świętuje dziesiątą rocznicę współpracy między Europejskim Centrum Pamięć, Edukacja, Kultura a stowarzyszeniem Meetingpoint Memory Messiaen. Tego wieczoru w Görlitz, w dźwiękach fortepianu i słowach wierszy niewola spotka się z wolnością, a pamięć z teraźniejszością. Usłyszymy fragmenty z *Catalogue d'oiseaux* (Katalog ptaków) Oliviera Messiaena oraz wiersze o ptakach i wolności napisane na przestrzeni stuleci. Wydarzenie to będzie hołdem dla kompozytora.

AKTUALNY PROGRAM I KRÓTKOTERMINOWE
ZMIANY MOŻNA ZNALEŻĆ NA STRONIE:
WWW.PL.MESSIAEN-TAGE.EU

WOKÓŁ MESSIAENA

WIARA I TWÓRCZOŚĆ

Sposób na przewycięzenie kryzysów w życiu Oliviera Messiaena

Prof. dr Stefan Keym

Nie ma lepszego przykładu na to, jak w sytuacji kryzysu egzystencjalnego Olivier Messiaen czerpał siłę ze swojej twórczości muzycznej i wiary niż *Quatuor pour la fin du temps*. Podczas pobytu w niewoli w Görlitz zimą 1940/41, to przede wszystkim praca nad nowym dziełem, przełomowym dla jego stylu, oraz wiara dały 32-letniemu kompozytorowi siłę na przetrwanie. Te dwa filary były też jak najściślej powiązane z tematem *Kwartetu*. Choć okoliczności towarzyszące powstaniu tego utworu były wyjątkowym wydarzeniem w życiu Messiaena, nie był to ani jedyny, ani pierwszy kryzys, przez który musiał przejść, a jego inspirowana religią twórczość pomogła mu go przewyciężyć. Jeśli spojrzymy na biografię Messiaena, rozpoznamy pewien schemat, który został ustalony już wcześniej i sprawdził się również później.

Według własnych relacji Messiaen cieszył się szczęśliwym dzieciństwem w artystycznym i literackim środowisku swoich rodziców – profesora języka angielskiego Pierre’a Messiaena i poetki Cécile Sauvage. Messiaen nie ukrywa jednak, że jego relacje z matką były znacznie bliższe niż z ojcem. Jego ojciec był długi czas nieobecny z powodu służby wojskowej, a potem udziału w wojnie w drugiej dekadzie lat tysiąc dziewięćsetnych, więc chłopiec, wcześniej wykazują-

cy uzdolnienia artystyczne, był przede wszystkim pod wpływem matki. To, co było mało znane jeszcze kilka lat temu, to fakt, że z powodu różnych uwarunkowań i długiej nieobecności ojca, doszło do oddalenia się rodziców od siebie, co najwyraźniej przyczyniło się do wczesnego fizycznego i psychicznego załamania się zdrowia matki. Nie ma o tym mowy w standardowej biografii autorstwa Petera Hilla i Nigela Simeone, zostało to podane dopiero przez Béatrice Marchal i Stephena Schloessera. Życie w przygnębiającej atmosferze rodzinnej (poza tym czteroosobowa rodzina mieszkała w Paryżu od 1919 roku w dwupokojowym mieszkaniu) dla Messiaena – wówczas nastolatka – na pewno nie było łatwe. A przedwczesna śmierć matki w 1927 roku była szokiem dla osiemnastoletniego młodzieńca.

Do dziś pozostaje tajemnicą, jak Messiaen odkrył wiarę, która pomogła mu przewyciężyć ten pierwszy kryzys. Później określał siebie jako „wierzącego od urodzenia”. Zaprzeczał, jakoby jego rodzice mieli jakiś wpływ w tym względzie, a nawet twierdził, że żadne z nich nie było wierzące. Sceptyczne nastawienie Cécile Sauvage do chrześcijaństwa jest faktycznie potwierdzone. Pierre Messiaen natomiast pochodził z bardzo religijnej rodziny (która z tego powodu nie akceptowała synowej) i działał w różnych organizacjach chrześcijańskich. W każdym razie chłopiec miał w domu rodziców dostęp do wielu tekstów religijnych.

Oprócz wiary, pierwszy życiowy kryzys pomogły przetrwać Messiaenowi jego muzyczne studia w Konserwatorium Paryskim. Godne uwagi jest to, że właśnie w 1927 roku, po śmierci matki, dołączył do klasy organów Marcela Dupré i szybko poczuł silną więź z tym instrumentem, tak charakterystycznym dla muzyki kościelnej. W tym okresie przeszedł też do klasy kompozycji Paula Dukasa, który również wywarł na niego duży wpływ.

Połączenie muzyki (instrumentalnej) i tematyki religijnej było od samego początku charakterystyczne dla twórczości Messiaena. Jego pierwszą poważniejszą kompozycją był utwór orkiestrowy *Le Banquet céleste* (1928), przerobiony później na krótszy utwór organowy. Następnie powstały *Préludes* na fortepian, *Diptyque* na organy, 3 pieśni, kantata *La Mort du nombre* oraz utwory orkiestrowe *Les Offrandes oubliées* i *Le Tombeau resplendissant*. We wszystkich tych utworach przejawiają się negatywne emocje, takie jak strach i smutek. Wyraźnie kontrastują one z większością późniejszych dzieł Messiaena, które są przede wszystkim poświęcone głoszeniu Bożej chwały. Amerykański historyk kultury Stephen Schloesser nazwał tę wczesną grupę dzieł „przepracowaniem żałoby” przez Messiaena. Rzeczywi-

” Połączenie muzyki i tematyki religijnej było od samego początku charakterystyczne dla twórczości Messiaena.

ście, w jednym z trzech utworów Messiaen wykorzystał również wiersz swojej matki. Ogólnie mówiąc, kompozycje te opowiadają przede wszystkim o przewyciężeniu śmierci, śmiertelności i wszystkiego, co ziemskie (symbolizowane w kantacie przez liczbę) i zwróceniu się ku życiu wiecznemu.

Doświadczenie Messiaena w przewyciężaniu tego pierwszego kryzysu musiało ułatwić mu przetrwanie drugiego, który dotknął go w 1940/41 roku, kiedy został wzięty do niewoli. W tym kontekście szczególnie godny uwagi wydaje się fakt, że w części finałowej, *Louange de l'immortalité à Jésus* (Pochwała nieśmiertelności Jezusa), odwołał się do drugiej części swojego wczesnego *Diptyque* – utworu na organy z okresu żałoby.

Także po zwolnieniu z obozu i powołaniu na stanowisko wykładowcy w Konserwatorium Messiaen musiał przeżywać kolejne kryzysy. Jego żona Claire Delbos coraz bar-

dziej pogrążyła się w chorobie psychicznej, pozostawiając mu wychowanie syna Pascala. Dopiero po śmierci Claire w 1959 roku Messiaen mógł zawrzeć związek małżeński ze swoją uczennicą, pianistką Yvonne Loriod. Również w tych trudnych latach towarzyszyły mu wiara i komponowanie. Trzecim elementem była coraz intensywniejsza fascynacja naturą, której przejawy, np. śpiew ptaków, Messiaen wykorzystywał muzycznie już od lat 50. Ten kierunek jest również zasygnalizowany w 1. i 3. części *Kwartetu*.

AKTUALNY PROGRAM I KRÓTKOTERMINOWE
ZMIANY MOŻNA ZNALEŹĆ NA STRONIE:
WWW.PL.MESSIAEN-TAGE.EU

Prof. dr Stefan Keym

Prof. dr Stefan Keym studiował muzykologię, germanistykę i historię w Moguncji, Paryżu (Sorbona) i Halle/Saale. Uzyskał doktorat na Uniwersytecie im. Marcina Lutra w Halle-Wittenberdze na temat opery Oliviera Messiaena „Saint François d’Assise”. Tematem jego pracy habilitacyjnej na Uniwersytecie w Lipsku był niemiecko-polski symfoniczny transfer kulturowy w XIX wieku. Tam też kierował kilkoma projektami DFG (Niemiecka Fundacja na rzecz Badań Naukowych) dotyczącymi historii muzyki w Lipsku. Od 2024 r. jest członkiem Saksońskiej Akademii Nauk. Po profesurach wizytujących w Zurychu i Berlinie (Uniwersytet Humboldtów) był profesorem na Université Toulouse Jean Jaurès. Od 2019 r. jest profesorem muzykologii historycznej i dyrektorem Instytutu Muzykologii na Uniwersytecie w Lipsku.

Foto © Stefan Keym

WYKŁAD

OLIVIER MESSIAEN I TOMASZ Z AKWINU

Zniewalające brzmienie prawdy

PD dr Martin Hähnel

Jak ktoś, kto nie gra na żadnym klasycznym instrumencie i nie jest muzykologiem, może pisać coś o Olivierze Messiaenie? Odpowiedź jest prosta. Jako filozof i wierny słuchacz, który ceni chorał gregoriański na równi z „nową muzyką”, często zastanawiam się nad znaczeniem muzyki dla ludzkiego życia i dochodzenia do prawdy. Będąc tego roku w Hamburgu na operze *Saint François d’Assise* (Święty Franciszek z Asyżu), doświadczyłem ponadto, co to znaczy móc wejść w odczuwalną zmysłami przestrzeń, w której takie myśli znajdują oddźwięk.

Wspaniały projekt Messiaena, który za pomocą środków muzycznych daje świadectwo prawdzie, pięknu i ubóstwu osoby ludzkiej (w postaci Jezusa Chrystusa, względnie św. Franciszka, a zatem każdego człowieka), jest w pewnym stopniu związany z równie wielkimi tematami, którymi zajmował się średniowieczny teolog i filozof – Tomasz z Akwinu. Jego *Summa Theologiae* to nie tylko synteza różnych dogmatów, ale szeroka prezentacja możliwości rozmyślenia o Bogu i świecie na podstawie Biblii i przy pomocy ludzkiego rozumu.

W 2024 i 2025 roku przypada 750. rocznica śmierci i 800. rocznica urodzin „doktora anielskiego”, jak nazywano Tomasza, którego zdolność do mówienia nie tylko jasno, ale i poetycko o skomplikowanych zagadnieniach była podziwiana, studiowana i wielokrotnie przywoływana przez Messiaena. Odwołując się do Tomasza z Akwinu, Messiaen próbuje przełożyć tematy teologiczne i filozoficzne, takie jak

Trójca Święta, naśladowanie Chrystusa, wieczne istnienie czy prawda, na niepowtarzalny język muzyki. Akwinata jest jednak dla Messiaena nie tylko znakomitym filozofem, który za pomocą rozumowych metod wskazuje drogę do Boga i dobra, ale także „kompozytorem sił nadprzyrodzonych”, który wie, jak połączyć naturę i łaskę, owo „tremendum et fascinosum” – misterium przerażenia i zachwytu, zewnętrzny porządek i wewnętrzne piękno, materię i ducha we wzajemną relację, która pozostawia miejsce na transcendencję.

Chociaż dla Tomasza z Akwinu muzyka niekoniecznie prowadzi do osiągnięcia wizji uszczęśliwiającej – owej „visio beatifica” – to widzi on w niej doskonałą możliwość uwznioślenia dusz. W swojej *Summie* podkreśla, że życie kontemplacyjne polega na poświęceniu się całym umysłem i sercem miłości do Boga i bliźniego oraz pragnieniu – jedy-

nie i wyłącznie – Stwórcy. Szczególnie ważne jest praktykowanie takich aktów jak medytacja, modlitwa i kontemplacja, przy czym akt słuchania zajmuje tu szczególne miejsce. Zdajemy sobie sprawę, że coś jest prawdziwe tylko

wtedy, gdy potrafimy to „usłyszeć” naszym intelektem, tj. „usłyszeć, rozpoznać” prawdę.

Podobieństwa między Messiaenem i Tomaszem można zauważyć nie tylko na poziomie teologicznym i filozoficznym, ale także na płaszczyźnie muzykologicznej. Siglind Bruhns podkreśla na przykład, że podstawowe elementy języka muzycznego Messiaena, „zwłaszcza te, które wynikają z rozłożonych w czasie powtórzeń lub [...] są symetryczne – są realizacją tomistycznych myśli”. Ważne impulsy dla zrozumienia muzyki czerpie Messiaen również z estetyki teologicznej Hansa Ursa von Balthasara. Nawiązując do Tomasza, Balthasar wskazuje na duże znaczenie życia kontemplacyjnego, które umożliwia przyjęcie daru prawdy i osiągnięcie doskonałej błogości, możliwej do osiągnięcia

„ Swoją muzyką Messiaen tworzy nową formę ekstatycznej jednomysłności.

jedynie w życiu wiecznym. Kto dobrowolnie podąży za tą „logiką daru”, nie ulegnie pokusie pojmowania chwały Bożej jako czysto konceptualnej prawdy, w której świetle muzyka Messiaena jawiłaby się jako jałowe i autoreferencyjne wydarzenie: „Albo słuchacz rozumie muzykę względnie muzyczne znaki Messiaena, albo nie” (Andrew Shenton).

Ale nasycona religijnością muzyka Messiaena nie tylko dzieli umysły, może również w prowokacyjny sposób go dzielić. W ten sposób mistrzowi udaje się zniwelować dawne spory teologiczno-filozoficzne poprzez prostą prawdę muzyki: wielka przepaść między naturą a łaską wydaje się zmniejszać podczas słuchania i oglądania opery o św. Franciszku, zwłaszcza że Messiaen wprowadza ptaki, które śpiewając, pośredniczą między ziemią a niebem, naturą a światem nadprzyrodzonym, ludźmi a aniołami. W szczególności centralna rola anioła sugeruje dalsze odniesienia do Tomasza. Równie zadziwiające jest to, jak Messiaenowi udaje się połączyć tak różne charyzmaty jak trzeźwy racjonalizm dominikanina św. Tomasza z Akwinu z numinotyczną intensywnością drogi życiowej i cierpienia Franciszka, mnicha zakonu żebraczego, i ożywić je w jednym i tym samym muzyczno-teatralnym kosmosie. Swoją muzyką Messiaen tworzy nową formę ekstatycznej jednomyślności, której nigdy nie da się osiągnąć za pomocą teologicznych dysput czy nawet pozbawionych dominacji dyskursów. W ten sposób staje się inicjatorem zupełnie innego ekumenizmu, który może być pośrednikiem nie tylko między wyznaniem i religiami, ale także między ludźmi, którym wiara jest niezbędna do życia, a tymi, którzy „nie wierzą już w to, w co wierzą” (Charles Péguy).

CZYTAJ WIĘCEJ:

BRUHN, SIGLINDE: MESSIAENS · SUMMA THEOLOGICA.
EDITION GORZ: WALDKIRCH 2008

PD dr Martin Hähnel

PD dr Martin Hähnel studiował filozofię, historię gospodarczą i społeczną oraz filologię francuską na Uniwersytecie Technicznym w Dreźnie. Po uzyskaniu doktoratu na Katolickim Uniwersytecie Eichstätt-Ingolstadt pracował nad różnymi projektami z zakresu etyki stosowanej. W kwietniu tego roku otrzymał *venia legendi* (prawo wykładania) w zakresie filozofii na Uniwersytecie w Bremie. Oprócz prowadzenia wykładów Martin Hähnel jest dyrektorem programowym renomowanego wydawnictwa filozoficznego Karl Alber w Baden-Baden. Jego zainteresowania badawcze nie ograniczają się wyłącznie do filozofii praktycznej, ale obejmują również filozofię religii, estetykę i historię filozofii.

Foto © Martin Hähnel

Foto © Jakub Purej

DNI
MESSIAENA 2025

31

Ten, co o własnym
kraju zapomina

Na wieść, jak krwią
opływa naród czeski,

Bratem się czuje
Jugosłowianina,

Norwegiem, kiedy
cierpi lud norweski.

Antoni Słonimski
»Ten jest z ojczyzny mojej«

A. Słonimski – polski poeta pochodzenia żydowskiego. Okres II wojny światowej spędził na emigracji. Nazwisko Słonimskiego znajdowało się na specjalnej liście cenzury komunistycznej.

WYKŁAD I DYSKUSJA

EUROPEJSKIE UPAMIĘTNIE

Foto © Jakub Purej

Pamiętaj o Polsce!

Prof. dr Dieter Bingen

Fragmenty książki:

Bingen, Dieter: *Pamiętaj o Polsce. Niemiecka debata*.

Wrocław: Wydawnictwo CSNE, 2021.

Tłumaczenie z niemieckiego: Marek Zybur.

Nie tylko dzieje nazistowskiego terroru w Polsce lat 1939-1945 są luką w niemieckiej pamięci. Białą plamę stanowi już sam dzień 1 września 1939 r., „kiedy to wszystko się zaczęło” – oczywiście, jeżeli pominąć fakt, że nowe porządkowanie Niemiec, Europy i świata według niemieckich rojeń zaczęło się już w rzeczywistości w lutym 1933 r. Bombardowanie Wielunia, polskiego miasteczka w ziemi sieradzkiej, przez niemiecką Luftwaffe i ostrzał polskiego garnizonu na Westerplatte przez pancernik szkolny „Schleswig-Holstein” wczesnym świtem 1 września rozpoczęły II wojnę światową. Już w pierwszych dniach i tygodniach konfliktu dały o sobie znać mechanizmy totalnej wojny, masowe zabijanie cywili, barbarzyństwo, jakie zalało Polskę i wiele krajów Europy. [...]

Polska — puste miejsce w niemieckim krajobrazie pamięci

[...] Puste miejsce Polski w krajobrazie niemieckiej pamięci jest bez wątpienia wyrazem szeroko rozpowszechnionej obojętności i historycznej amnezji wobec tego wszystkiego, co spotkało Polaków od niemieckich okupantów od pierwszych dni września 1939 r. do ostatnich miesięcy wojny. A jest przecież Polska sąsiadem już od tysiąca lat. [...] Niemcy, powtórzmy to, wiedzą mało na ten temat pomimo mniej lub

bardziej dogłębnego zajmowania się historią II wojny światowej przez niemieckie szkoły. [...]

Polska: ofiara drugiej kategorii (albo nieznana)

[...] Zaczniemy od prowokującej tezy, aby dojść do sedna tych pytań. Brzmi ona: nasz sąsiad, Rzeczpospolita Polska, i jej obywatele są w niemieckim postrzeganiu ofiar narodowego socjalizmu w czasie II wojny światowej ofiarami drugiej kategorii. Czy to prawda?

Czy nie jest to jakieś niepotrzebne dramatyzowanie tej problematyki, czy nie brzmi to niczym skarga, usiłująca za wszelką cenę zwrócić na siebie publiczną uwagę? W rzeczywistości jest to aktualne i realistyczne podsumowanie tego, co się dzieje w Niemczech, jeśli wziąć pod uwagę debatę, jakie dotąd tutaj toczono, albo jakich właśnie dotąd unikano. Odrzucanie tezy, że Polacy są ofiarami drugiej kategorii, idące w parze z twierdzeniami, że dosyć już tego, że trzeba wreszcie z tym skończyć, wyraża najwyraźniej przekonanie, że „ci Polacy” dostali już przecież dosyć – dosyć wyznawania winy, dosyć pieniędzy i dosyć ziemi. Godnym uwagi jest fakt, że dyskusja pt. „trzeba z tym wreszcie skończyć” prowadzona jest w Republice Federalnej z różną intensywnością już od ponad pół wieku. [...]

Polska, „eksterminacja” i „likwidacja żywotnych sił”

Wyartykułowane w Niemczech uczucie, że „już dosyć” – które zmanifestowało się także w reakcjach na apel o wzniesienie pomnika upamiętniającego ofiary zbrodni w czasie niemieckiej okupacji Polski – łączy się z wielką ignorancją, pozbawione jest elementarnej wiedzy lub oznak jakiegokolwiek zainteresowania, brak mu empatii i szacunku dla ofiar. [...]

Wymordowanie Żydów Europy jest niemieckim piętnem kainowym. Częścią tej zbrodni było systematyczne wymordowanie milionów polskich Żydów. W niemieckich obozach koncentracyjnych i obozach zagłady w okupowanej Polsce zginęło 90% żydowskich obywateli przedwojennej Polski. Spośród ok. sześciu milionów zamordowanych europejskich Żydów połowę stanowili obywatele i obywatelki Drugiej Rzeczypospolitej (1918-1939). [...]

Jeszcze bardziej szczątkowa jest (jeżeli w ogóle jest) w Niemczech wiedza o prześladowaniu i wymordowaniu milionów nieżydowskich obywateli polskich. [...] Wywołuje to dzisiaj zdumienie, przerażenie, zaskoczenie. Niewiele robi się dla upamiętnienia polskich ofiar cywilnych i 1,8 mln. polskich robotników przymusowych w Niemczech. Mało pamięta się o tym, że KL Auschwitz założono w 1940 r. najpierw dla członków intelektualnych i politycznych elit Polski oraz że podczas II wojny światowej zginęło ok. 17% ludności Drugiej Rzeczypospolitej.

Przy tym w niemieckiej polityce okupacyjnej w Polsce nie chodziło jedynie o milionowe prześladowania, zniewolenie i mordowanie ludzi. Jej celem było zniszczenie polskiego państwa aż do unicestwienia narodu polskiego w czeluściach niepamięci. [...]

Szczególny ciężar na polskich barkach

Kolejnym specyficznym aspektem niemieckiej polityki okupacyjnej w Polsce, który ciąży na wzajemnych stosunkach do dzisiaj, był diaboliczny pomysł nazistowskiego reżymu, aby przemysłowo zorganizowane ludobójstwo europejskich Żydów „wyeksportować” do kraju wschodniego sąsiada. Największe niemieckie obozy koncentracyjne i obozy zagłady powstały w okupowanej Polsce, w miejscach łatwo osiągalnych dla kolei Reichsbahn z transportami ludzi

i w bezpośrednim sąsiedztwie miejscowości zamieszkiwanych przez polskich żydów i chrześcijan. [...]

Pokażną częścią ciężaru biorącego się z faktu postępowania za główną scenę shoah oraz trwającym do dzisiaj jego „przepracowywaniem” obarczono w ten sposób Polskę i polskie społeczeństwo. Jednym ze skutków jest dzisiaj, że w zagranicznych mediach – co prawda najczęściej raczej z powodu powierzchownego nieporozumienia aniżeli w złym zamiarze – narodowosocjalistyczne niemieckie obozy koncentracyjne w Polsce pojawiają się niekiedy jako „polskie obozy koncentracyjne”. [...]

Nadzwyczajny tragizm sytuacji w Polsce polegał na tym, że okupanci umieli wykorzystać podług zasady *divide et impera* historycznie ukształtowany modus współżycia ludności, często „tylko” życia obok siebie, nacechowanego konfliktami, dla swoich polityczno-rasowych celów. Polscy Żydzi wystawieni byli na niebezpieczeństwo całkowitego unicestwienia. Postawa polsko-chrześcijańskiej społeczności wobec mordowania żydowskich sąsiadów – trzymilionowej, największej żydowskiej mniejszości w Europie – jest jednym z najtrudniejszych tematów polskiej historii i stanowi do dzisiaj źródło nieprzejednanych kontrowersji.

Bolesne i ciemne karty polskiej historii podczas II wojny światowej, obok heroicznych i męczeńskich, W NICZYM nie umniejszają niemieckiej odpowiedzialności i winy. Wprost przeciwnie: to dopiero niemiecka polityka okupacyjna użyła wszelkich wyobraźalnych środków, aby zniszczyć cywilizacyjną powłokę, która tradycyjny antysemityzm w niemal wszystkich europejskich społeczeństwach lat 20 i 30 XX w. powstrzymywała przed najgorszym. Humanitarny hamulec, nakazujący widzieć w Żydzie także człowieka, tracił stopniowo swoją siłę.

„Pokażną częścią ciężaru biorącego się z faktu posłużenia za główną scenę shoah oraz trwającym do dzisiaj jego „przepracowywaniem” obarczono w ten sposób Polskę i polskie społeczeństwo.

Dlaczego wielu Niemcom tak ciężko przychodzi, dopuścić do siebie polskie cierpienie

Można bez wątpienia wskazać na dwa fundamentalne powody braku zainteresowania, wypierania i niepamiętania ze strony Niemców. Po pierwsze żywe jest wyobrażenie o cywilizacyjnej i kulturowej asymetrii między Niemcami i Polakami, sięgające jeszcze czasów XVIII stulecia. Niemieckie poczucie wyższości w stosunku do Polski przełożyło się na antypolską politykę. Po drugie powraca ciągle w społecznym dyskursie w Niemczech próba zwolnienia się z odpowiedzialności przez kompensacyjne wyrównywanie niemieckich zbrodni przeciwko ludzkości w Polsce z lat 1939-1945 polską polityką wobec mniejszości niemieckiej przed 1939 r. z jednej strony oraz ucieczką, wypędzeniami Niemców, zemstą na nich i utratą niemieckich prowincji wschodnich z drugiej. W ten sposób Polska zlewa się i rozmywa w niemieckim narratywie pamięciowym z innymi wątkami narracyjnymi: będąc sama ofiarą komunistycznej okupacji i rozległych cesji terytorialnych na rzecz ZSRR, postrzegana jest w nim jako zaborca ziem. [...]

Wzgląd na Rosję – Polska jako państwo-organizator wypędzeń i zaborca

[...] „Państwem-organizatorem wypędzeń” była dla Niemców przede wszystkim Polska – w dużo mniejszym stop-

niu Związek Radziecki, chociaż w rzeczywistości to on w 1945 r. zdecydował z aliantami zachodnimi o cesjach terytorialnych i masowych wysiedleniach Niemców. Prowincje wschodnie za Odrą i Nysą, które w 1937 r. należały do Niemiec, przekazano polskiej administracji, zaś północną połowę Prus Wschodnich radzieckiej. Terytorialna cesja na rzecz Związku Radzieckiego traktowana jest do dzisiaj w dużej mierze łagodnie i towarzyszą jej nieporównywalnie mniejsze emocje aniżeli podyktowanemu przez Stalina tzw. „przesunięciu Polski na Zachód”, chociaż Królewiec był co najmniej takim samym niemieckim miastem jak śląski Wrocław. Szczególny wzgląd na wielki Związek Radziecki znajduje dzisiaj swoją kontynuację w niemieckich zachowaniach wobec Rosji. [...]

Osobliwa, a nawet nieprzyjemnie dziwna niemiecka skłonność do emocjonalnie zakorzenionej wielkoduszności wobec Rosji kosztem Polski rzuciła się niedawno w oczy także jenańskiemu historykowi Europy Wschodniej Raphaelowi Utzowi. Chodziło mu o małą, dosyć peryferyjną scenkę, którą trafnie spuentował podczas jednej z debat poświęconych kwestii „polskiego pomnika”. To zawsze na pierwszy rzut oka małe, niepozorne epizody są tymi, za którymi skrywa się proces kulturowego kodowania. Utzowi chodziło o emitowany przez ARD serial Babilon Berlin, przenoszący widzów w ostatnie lata Republiki Weimarskiej. Gdzieś na samym początku serialu pojawia się banalna właściwie scena, w której tajemniczy pociąg przekracza w 1929 r. w Taurogach granicę niemiecko-radziecką (!) Tyle, że przed II wojną światową między Niemcami a Związkiem Radzieckim leżały Litwa i Polska jako niepodległe państwa. Nie było wspólnej granicy niemiecko-radzieckiej aż do niemiecko-radzieckiego przestępczego wspólnictwa przy rozbiórce Polski we wrześniu 1939 r. Podsumowując scenę, Utz skonfrontował publiczność przysłuchującą się debacie ze swoją obserwacją, że niemal nikt nie zwrócił na to uwagi. Jedynie paru dociekliwych kolegów, historyków, odniosło się do tego w

mediach społecznościowych. Jak na to generalnie zareagowano? – Ach, to przecież nic takiego, drobnostka. [...]

” „Państwem-organizatorem wypędzeń” była dla Niemców przede wszystkim Polska.

Mimo wszystko zdarzył się „cud pojednania”

Jeżeli kategoria wzajemnego niezrozumienia, a nawet niewiści do siebie, była gdzieś w środku Europy trafna w odniesieniu do dwóch sąsiadujących ze sobą narodów, to w odniesieniu do niemiecko-polskich relacji w XX w. [...]

Późną niemiłą konsekwencją niemieckiego myślenia w kategoriach kompensacyjnego wypominania win drugiej stronie są aktualne niemiecko-polskie utarczki wokół negatywnej instrumentalizacji historii dla celów aktualnej wymiany politycznych nieuprzejmości. Mam tutaj na myśli zapłatę za polską maczugę reparacyjną drobniakami, a mówiąc konkretniej sytuację, że kiedy prezes Kaczyński i pisowskie media grożą wystawieniem rachunku w wysokości trzykrotnej kwoty miliardowej, to wtedy pryncypialnie udajemy w Niemczech głuchych. Nie damy ani centa! I pożegnajcie się z „polskim pomnikiem”!

[...] W kontekście wspomnianych historycznych obciążeń i długiego okresu wewnątrzpolitycznej instrumentalizacji polskiego tematu nie dosyć jest podkreślać i powtarzać, że z powodu antypolskiego kodu kulturowego tradycyjnych niemieckich elit, naprawa żadnych innych relacji bilateralnych nie wymagała od Niemców tyle samokrytyki, przewyciężenia odziedziczonych stereotypów i konkretnych ustępstw, co stosunki z Polską. [...]

Istotny wkład do wypracowania nowego kształtu wzajemnych, nacechowanych respektem stosunków wniosły naukowo-historyczne i polityczno-historyczne dyskursy rozwijane w społeczeństwach Niemiec, a po upadku komunizmu także w Polsce, oraz obywatelskie zaangażowanie w obydwu krajach. Niemiecko-polskie debaty i kontakty osiągnęły w międzyczasie głębię i stworzyły – pomijając przygodne i aktualne „wypadki przy pracy” bazę zaufania, których trzeba bronić. [...]

Polski prezydent Bronisław Komorowski, przemawiając 10 września 2014 r. przed Niemieckim Bundestagiem z okazji 75 rocznicy niemieckiej napaści na Polskę, mówił nawet o „cudzie pojednania”.

Wreszcie wydał się być nadejść czas na trwałe i widoczny gest empatii i szacunku wobec Polski w miejscu, gdzie zaczęto wykuwać niszczycielską politykę wobec naszego wschodniego sąsiada – w Berlinie.

Nadszedł czas.

Prof. dr Dieter Bingen

Prof. dr Dieter Bingen jest od wielu dekad zaangażowany w proces polsko-niemieckiego pojednania. Studiował nauki polityczne, historię i socjologię. W latach 1980–1999 był kierownikiem naukowym działu ds. badań nad Polską w Federalnym Instytucie Studiów Wschodnich i Międzynarodowych (BIOst) w Kolonii, a od 1999 do 2019 r. dyrektorem Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich (DPI) w Darmstadt. W tym czasie wykładał na Uniwersytecie w Bonn oraz był profesorem wizytującym na Uniwersytecie Technicznym w Darmstadt i profesorem honorowym w Szkole Wyższej Nauk

Stosowanych w Zittau/Görlitz. Od 1978 r. publikuje głównie na temat powojennych stosunków polsko-niemieckich, polskiej historii współczesnej i polityki. Od lat 80. aktywnie działa w kręgach politycznych początkowo w Bonn, a następnie w Berlinie. Od 2017 r. współpracuje z innymi zaangażowanymi osobami na rzecz wzniesienia w centrum Berlina pomnika ofiar niemieckiej tyranii w Polsce w latach 1939–1945.

Foto © Aureliusz Marek Pedziwol

Aby dusza chciała zamieszkać w ciele,
należy ofiarować mu coś dobrego.

Winston Churchill

Do zobaczenia w Zuckerwerk & Rebensaft

Obermarkt 8, 02826 Göritz, 03581-402974, www.zuckerwerkundrebensaft.de

poniedziałek - piątek 10:00 - 18:00 sobota 10:00 - 13:00

W naszym warsztacie roszkoszy czekają na Ciebie:

- v Pyszne trunki
- v Słodkie przysmaki
- v Rękodzieło

Serdecznie zapraszamy!

22 NEISSE–NYSÄ–NISA FILM FESTIVAL 20—25/5/2025

... na trójstyku Polski, Niemiec i Czech

NFF   #Neissefilm
www.neissefilmfestival.net

22. Edycja Nyskiego Festiwalu Filmowego w trójkącie granicznym nad Nysą

Od 20 do 25 maja 2025 r. w trójkącie granicznym wzdłuż Nysy odbędzie się XXII edycja Nyskiego Festiwalu Filmowego. Od czasu swojej premiery w 2004 r. festiwal stał się kulturowym pomostem między fanami kina oraz ważnym miejscem spotkań twórców filmowych. To, co czyni go wyjątkowym, to jego międzygatunkowy i trójnarodowy charakter – z filmami i wydarzeniami odbywającymi się w około 20 miejscach w Niemczech, Polsce i Czechach. Oprócz konkursów prezentujących aktualne filmy fabularne, dokumentalne i krótkometrażowe z trzech sąsiadujących ze sobą krajów, program festiwalu oferuje też przegląd innych

sekcji filmowych, koncerty, autorskie spotkania literackie, wystawy i wiele innych imprez. Każdego roku motywem przewodnim festiwalu jest temat o istotnym politycznym i społecznym znaczeniu, zasługujący na to, by stać się wydarzeniem filmowym. W 2025 r. takim motywem pod tytułem „CROSSING” będzie różnorodna narracja dotycząca granicy oraz niemieckich i wschodnioeuropejskich śladów pamięci. Statuetki „Nyskie Ryby” – nagrody festiwalu – zostaną przyznane najlepszym filmom i faworytom publiczności, a także za najlepszą kreację aktorską, najlepszy scenariusz i najlepszą scenografię.

Aktualne informacje dostępne są na stronie
www.neissefilmfestival.net.

Thousands of miles
of sea and land,
Turbulent waters and
choking sand;

Towering mountains
that reach for the sky,
Peaceful valleys that
aeons pass by:
Roaring town in
war-time haste,
Quiet valley in
Rembrandt taste;

Tangled jungle,
trackless, wild,
Ploughed fields,
haystacks piled;

Miles and miles of
land and sea
Twixt you and me,
in captivity.

V. Vituli
»In Captivity«

V. Vituli – Niezidentyfikowany brytyjski jeńiec wojenny ze Stalagu VIII A, który wraz z innymi weteranami opublikował broszurę o życiu obozowym po zakończeniu wojny.

MAPA NA
TEN TEMAT
DOSTĘPNA NA
STRONIE
INTERNETOWEJ

OPROWADZANIE

PRACA PRZYMUSOWA W GÖRLITZ W OKRESIE NAZIZMU

Praca przymusowa w Görlitz w czasach nazistowskich

Dr Johannes Bent

EuropaMiasto Görlitz-Zgorzelec jako polsko-niemieckie Dwumieście jest pod wieloma względami wyjątkowe. Od 1945 r. Nysa nie tylko rozdziela dwie części miasta, które po latach znów są w bliskim kontakcie i zrastają się – tu spotykają się i przeplatają również dwie kultury historii i pamięci. Dzięki temu Görlitz-Zgorzelec jest bardziej predystynowany niż jakiegokolwiek inne miejsce do angażowania się w polsko-niemiecki dialog na temat współczesnej historii i pracy nad pamięcią.

Od lat po obu stronach Nysy przedmiotem niemiecko-polskiej współpracy są badania, upowszechnianie wiedzy i upamiętnianie historii miejsca nazistowskiej przemocy – niemieckiego obozu jeńckiego Stalag VIII A, który istniał w latach 1939 – 1945 i przez który przeszło około 120 tys. jeńców wojennych różnych narodowości. Meetingpoint Memory Messiaen i Fundacja Pamięć, Edukacja, Kultura wykorzystują jego położenie na obecnym pograniczu polsko-niemieckim, tworząc tu miejsce refleksji, chcąc uwidocznić i upamiętnić w ponadnarodowym, europejskim wymiarze historię obozu oraz losy przetrzymywanych jeńców. Taki jest cel Europejskiego Centrum Pamięć, Edukacja, Kultura.

Dzięki różnorodnym działaniom obu partnerów oraz innym inicjatywom Stalag VIII A znalazł trwałe miejsce w pamięci EuropaMiasta Görlitz-Zgorzelec. Istnieją jednak inne ob-

szary narodowosocjalistycznej tyranii na tym terenie, które są nadal niedostatecznie reprezentowane w tej pamięci. Podobnie jak większość niemieckich miast, także Görlitz było podczas II wojny światowej miejscem, w którym jeńcy wojenni, więźniowie obozów koncentracyjnych oraz osoby cywilne z podbitych krajów byli masowo wykorzystywani jako robotnicy przymusowi, pozwalający utrzymać funkcjonowanie niemieckiej gospodarki wojennej. Ze względu na swoją liczebność, robotnicy przymusowi byli podczas wojny częścią krajobrazu miasta i byli widoczni dla wszystkich. Görlitz było pod tym względem „klasycznym przypadkiem”.

Wprawdzie powstał cały szereg inicjatyw naukowych i obywatelskich mających na celu przepracowanie tego rozdziału historii, które obecnie same w sobie mają wartość historyczną, poczynając od polskiego nauczyciela historii ze Zgorzelca Romana Zgłobickiego, który od lat 60. w ramach

„Görlitz było pod tym względem „klasycznym przypadkiem”.

swoich prywatnych badań i poszukiwań dotyczących jeniectwa zajmował się również historią tzw. komand pracy, poprzez pisarkę Hannelore Lauerwald, która od lat 80. badała życiorysy jeńców wojennych ze

Stalagu VIII A, aż po pracę magisterską z lat 90. historyka i germanisty Thomasa Warkusa poświęconą tematowi nazistowskiej pracy przymusowej właśnie w Görlitz. Wreszcie kilka lat temu sam Meetingpoint zrealizował projekt zatytułowany „Przeciw zapomnieniu – nazistowska praca przymusowa w Görlitz”, którego wynikiem była tematyczna wystawa objazdowa i mapa miejsc pracy przymusowej w Görlitz.

Mimo tych wartościowych i godnych pochwały inicjatyw, wiedza miejscowego społeczeństwa na temat tego rozdziału historii nazistowskiej przemocy nadal jest niewielka. Także pod tym względem Görlitz jest „klasycznym przypadkiem”. Meetingpoint traktuje to jako swoje zadanie: w ramach nowego projektu podejmuje dalsze badania nad

Otwarcie wystawy na temat pracy przymusowej w Görlitz, 2018 © Jakub Purej

historią pracy przymusowej w Görlitz, a nowo zdobytą wiedzę chce wykorzystać w długoterminowym programie edukacyjnym, który przedstawi lokalną historię pracy przymusowej w innowacyjny i partycypacyjny sposób oraz udostępni ją szerszym kręgom odbiorców.

Każda terażniejszość stawia własne pytania i konfrontuje z historią własne zainteresowania i metody poznawcze – badania i opracowanie tematu są niekończącym się procesem. Dlatego Meetingpoint w pierwszej kolejności zaprasza badaczy i badaczki do zgłębiania dalszych tematów i zagadnień z nowego punktu widzenia oraz do poszukiwania nowych źródeł. Na przykład, czego można dowiedzieć się

o poszczególnych grupach objętych systemem pracy przymusowej w Görlitz z perspektywy historycznych studiów genderowych? Do jakich wniosków możemy dojść, badając zachowany źródłowy materiał fotograficzny? O czym mówią nam znaleziska archeologiczne na terenie obozu w kontekście historii pracy przymusowej? Czego możemy się spodziewać, jeśli spojrzymy na najbardziej znany przypadek pracy przymusowej w Görlitz w dawnym WUMAG-u z perspektywy historii firmy? I wreszcie – w jaki sposób niemiecko-polskie spojrzenie na te wszystkie przypadki, tematy i obiekty pozwoli badać je w korzystny i przynoszący nowe odpowiedzi sposób?

Dotychczasowe badania nad historią nazistowskiej pracy przymusowej w Görlitz są badaniami niemiecko-polskimi i właśnie z takiej podwójnej perspektywy historia ta musi być kontynuowana i upowszechniana. Miasto partnerskie Görlitz-Zgorzelec jest po raz kolejny w pewien sposób uprzywilejowanym miejscem – może to zrealizować i pokazać, jak przepracowanie takiego tematu może odnieść sukces w kontekście transgranicznym. Konstrukttywne połączenie badań, upowszechnianie wiedzy i pracy nad pamięcią, praktykowane w Görlitz-Zgorzelcu, przyczynią się do przeciwdziałania przerażającej czasami niewiedzy na temat zbrodni narodowosocjalistycznych dokonanych w najbliższej okolicy, a jednocześnie będą działać na rzecz polsko-niemieckiego procesu pojednania.

Dr Johannes Bent

Dr Johannes Bent (ur. w 1988 r.) jest historykiem i pracuje w Meetingpoint Memory Messiaen od grudnia 2023 r. Po ukończeniu studiów z zakresu historii kultury europejskiej na Uniwersytecie Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą, obronił na Uniwersytecie w Tallinie (Estonia) pracę doktorską na temat historii idei. W Meetingpoint zajmuje się badaniami nad historią byłego obozu jenieckiego Stalag VIII A.

Foto © Universität Tallinn

WIĘCEJ INFORMACJI ZNAJDA
PAŃSTWO NA STRONIE:
[ZWANGSARBEITGOERLITZ.WIXSITE.COM/START](https://zwangsarbeitgoerlitz.wixsite.com/start)

Schtzngrmm
Schtzngrmm
schtzngrmm
t-t-t-t
t-t-t-t
grrmmmmmm
t-t-t-t
s-----c-----h

Ernst Jandl
»schtzngrmm«

E. Jandl – Po ukończeniu szkoły średniej został zmuszony do odbycia służby wojskowej na froncie od 1943 r. i został wzięty do niewoli przez Amerykanów, z której został zwolniony w 1946 roku.

WYKŁAD

PEJZAŻ DŹWIĘKOWY STAŁAGU VIII A

Foto © Paul Glaser

Pejzaż dźwiękowy Stalagu VIII A Görlitz

Prof. dr hab. Bożena Muszkalska

Człowiek zawsze otoczony jest dźwiękami, w naturze nie ma bowiem absolutnej ciszy. Są dźwięki fauny i flory, dźwięki wydawane przez człowieka, dźwięki wytworzonych przez niego urządzeń. Każde miejsce ma swoją foniczną specyfikę, a każdy człowiek postrzega ją w sobie właściwy sposób, w zależności od swojej aktualnej kondycji fizycznej i psychicznej, znaczeń, jakie słyszane dźwięki niosą, emocji, które wywołują. Od ponad pół wieku podejmowane są badania nad środowiskiem dźwiękowym człowieka w ramach tzw. *soundscape studies*, które zapoczątkował Raymond Murray Schafer¹.

Podążając za jego ustaleniami, postaram się przybliżyć pejzaż dźwiękowy Stalagu VIII A Görlitz, taki, jakim jawił się on w audialnym doświadczeniu jeńcom, którzy tam przebywali. Zrobię to w oparciu nie o nagrania dźwiękowe, lecz o wspomnienia osób, które obóz przeżyły, zachowane materiały piśmienne, dzienniki, pamiętniki, listy, teksty w obozowej gazetce „Le lumignon” oraz zdjęcia. Opisy dźwięków słyszanych przez jeńców obozu jako „nausznych świadków” (termin wprowadzony przez Schafera)², uzupełnione o utrwalone na zdjęciach obrazy, stanowią ważny link do niedostępnej w inny sposób dźwiękowej przeszłości. Dzięki nim możemy w pełniejszy sposób wniknąć w rzeczywistość, w której sami nigdy nie chcielibyśmy się znaleźć, a o której pamięć chcemy zachować.

Wykonanie *Kwartetu na koniec Czasu* Oliviera Messiaena 15 stycznia 1941 roku było niewątpliwie ważnym wydarzeniem dźwiękowym w okresie działania stalagu i to jemu ba-

dacze poświęcają najwięcej uwagi. Rzadziej wspomina się o tym, że w stalagu kwitła działalność artystyczna obejmująca różne formy ekspresji dźwiękowej. Nie prowadzono też badań nad sferą dźwięków niezwiązanych z wykonaniami muzycznymi, które wszakże współtworzyły pejzaż dźwiękowy miejsca. Wszystkie te dźwięki miały wpływ na morale jeńców i ich wrażliwość, wzmacniając wolę przetrwania bądź poczucie beznadziei.

Jeńcy przywożeni byli do Görlitz wagonami towarowymi i odbywali z dworca do obozu wśród szpaleru złożonego z miejscowej ludności i oddziałów Hitlerjugend tzw. „paradę poniżonych”. Uliczni gapie obrzucali przybyłych wyzwiskami i opluwali. Również zakwaterowanie odbywało się

Francuscy więźniowie przybywają na positek. © ICRC

w atmosferze krzyków wydawanych komend. W obozie dominował początkowo język polski, jako że we wrześniu 1939 roku deportowano tu Polaków. Od wiosny 1940 roku w stalagu pojawiają się Francuzi, a następnie Belgowie, żołnierze Armii Czerwonej, Jugosłowianie, Brytyjczycy, Włosi, Słowacy i Amerykanie. Powstaje istna wieża Babel języków, kultur, religii. Do głosów jeńców dołączały donośne głosy strażników obozowych, z kampanii karnej dochodziły jęki maltretowanych...

Remedium na złe warunki w stalagu stanowiła wzmożona aktywność artystyczna pod reżimem niemieckim. Od pierwszych miesięcy działał tu niewielki zespół muzyczny założony przez polskich jeńców, który przekształcił się z czasem w profesjonalną 24-osobową orkiestrę. Początkowo cieszące się dużą popularnością wieczorne koncerty odbywały się w barakach. Z czasem w jednym nich o numerze 27 B utworzono rodzaj świetlicy, w której wystawiano sztuki teatralne i wykonywano muzykę klasyczną i jazzową oraz aranżacje utworów, nawiązujące do motywów ludowych państw, z których pochodzili jeńcy.

Po wygłoszeniu przez Messiaena słynnego wykładu na temat znaczenia kolorów w Apokalipsie wstawiono do baraku zdezelowane pianino. To właśnie na tym instrumencie grał Messiaen podczas premiery swojego *Kwartetu*. Wyobraźmy sobie, jak brzmiała ta muzyka w mroźny wieczór 15 stycznia 1941 roku. Pianino było rozstrojone i zacinęły się w nim klawisze, a grający na klawirze Henri Akoka miał kłopot z kłapami zakrywającymi otwory. W nieszczelnych oknach gwizdał wiatr. A jednak mimo tych problemów i świadomości, że publiczność tworzą w większości osoby, które nie były wcześniej amatorami muzyki klasycznej,

kompozytor miał wrażenie, że nigdy jeszcze jego muzyki nie słuchano w tak nabożnym skupieniu...

Kiedy nadeszło wsparcie Czerwonego Krzyża, obóz wyposażono w całą gamę instrumentów dętych, strunowych i perkusyjnych, a także akordeony, fortepian, fisharmonię i organki ustne. Dostarczono również 25 gramofonów i mnóstwo płyt, które na nich odtwarzano.

Innym sposobem na chwilowe zapomnienie przez jeńców o ich dramatycznej sytuacji było uprawianie sportów (w sektorze Rosjan i Włochów zabronione). Głośne dźwięki towarzyszyły zwłaszcza rozgrywanym meczom i zawodom, a po zwycięstwie współziomków „okrzyki radości wstrząsały – według doniesień – niebiosami”.

” Pianino było rozstrojone i zacinęły się w nim klawisze, a grający na klawirze Henri Akoka miał kłopot z kłapami zakrywającymi otwory.

Na placu sportowym odbywały się także uroczystości religijne, niezależnie od tego, że regularne msze i nabożeństwa odprawiano w kaplicy oddanej do dyspozycji jeńców. Przed wrześniem 1943 roku,

kiedy przybyli Brytyjczycy, dominującą religią w obozie był katolicyzm. Brytyjscy duchowni wprowadzili również nabożeństwa protestanckie, podczas których śpiewano hymny przy dźwiękach akordeonu. Odprawiali też nabożeństwa dla prawosławnych Serbów, co przyczyniło się do zacieśnienia więzów między obu nacjami.

Powtarzającym się w autobiograficznych zapiskach motywem jest słuchanie radia. Po wielu trudach jeńcom udało się skonstruować dwa własne odbiorniki radiowe. Od tego momentu wtajemniczone osoby mogły odbierać wiadomości z BBC, Nowego Jorku i Moskwy, które przekazywały każdej nocy współtowarzyszom. Nie dało się też uniknąć słuchania oficjalnej radiostacji, której celem było emitowania audycji o treściach propagandowych.

To tylko niewielki wycinek sfery dźwiękowej, w której przebywali jeńcy w Stalagu VIII A Görlitz. Ale już tych kilka przykładów pokazuje, że życie pośród dźwięków to nie tylko historia muzyki. To również złożona, powikłana jak indywidualne egzystencje, historia słyszenia. Postrzeganie dźwięków odsłania prawdę o nas, o naszych radościach, smutkach i lękach. Przed dźwiękami nie da się uciec. Uszy bowiem nie mają powiek.

¹ Raymond Murray Schafer (1933-2021) – kanadyjski kompozytor i badacz pejzażu dźwiękowego. Na przełomie lat 60. i 70. XX w. podjął prace nad World Soundscape Project na Simon Fraser University w Burnaby w pobliżu Vancouver. Jest autorem książki *The Tuning of the World* (1977), w której przedstawił koncepcję ekologii dźwięku.

² R. Murray Schafer, *Our Sonic Environment and the Soundscape. The Tuning of the World*. Rochester, Vermont: Destiny Books 1994, 8-9.

Prof. dr hab. Bożena Muszkalska

Prof. dr hab. Bożena Muszkalska jest kierowniczką Zakładu Antropologii Muzycznej oraz Studiów Podyplomowych Dźwięk i Audiosfera w Instytucie Muzykologii na Uniwersytecie Wrocławskim. Realizowała wiele projektów związanych z badaniami terenowymi w Europie, Ameryce Południowej, Afryce i Australii. Jest autorką książek, m.in.: *Traditionelle mehrstimmige Gesänge der Sarden* (1985), *Tradycyjna wielogłosowość wokalna w kulturach basenu Morza Śródziemnego* (1999), „A jednak po całej ziemi słycać ich dźwięk”. *Muzyka w życiu religijnym Żydów aszkenazyjskich* (2013), *BodyMusicEvent* (red. z Regine Allgayer-Kaufmann, 2010),

The Kolbergs of Eastern Europe (red., 2017). W centrum jej zainteresowań badawczych znajdują się kultury muzyczne polskiej diaspory, tradycyjne śpiewy wielogłosowe w basenie Morza Śródziemnego, muzyka żydowska oraz problematyka związana z pejzażem dźwiękowym.

Foto © Mikolaj Wawrzyniecki

26.-29. JUNI 2025
16. INTERNATIONALE
SCHOSTAKOWITSCH
TAGE
GOHRISCH

WWW.SCHOSTAKOWITSCH-TAGE.DE

SACHSEN Gefördert durch das Sächsische Staatsministerium
für Wissenschaft, Kultur und Tourismus.
Die Schostakowitsch Tage werden mitfinanziert
durch Steuermittel auf der Grundlage des vom
Sächsischen Landtag beschlossenen Haushalts.

Glanz & Klang seit 1548

SÄCHSISCHE
STAATSKAPELLE
DRESDEN

Autohaus Klische GmbH

Girbigsdorfer Str. 24, 02828 Görlitz

Tel. 03581 70491-0, Fax 03581 70491-20

service@skoda-klische.de, skoda-klische.de

Моє покоління
- море по
коліна,
Бо і словом,
і ділом сповна!
Проросте насіння,
навіть з-під
каміння,
Бо сміливим
всміхнеться весна!

Moje pokolenie nie boi
się niczego
Bo w słowie i czynie,
w całości!
Nasiona wyrosną, nawet
spod kamieni,
Bo do odważnych
uśmiechnie się wiosna!

*Павло Вишебаба,
Альона Савраненко, 2024*

*Pavlo Vyshebababa,
Aljona Savranenko, 2024*

UPAMIĘTNIE NIE

PAMIĘĆ W OBŁICZU KRYZYSÓW

Niemiecka odpowiedzialność

Alexandra Grochowski

Drodzy Festiwalowi Goście,

przygotowując Dni Messiaena i konstruując nasz całoroczny program na rok 2025 – rok, w którym festiwal pojawi się w nowej formie, a przede wszystkim rok, w którym przypada 80. rocznica zakończenia II wojny światowej i wyzwolenia obozu jenieckiego Stalag VIII A Görlitz – nieustannie zadawałam sobie jedno pytanie.

Po co w ogóle pamiętać i upamiętniać? W ostatnich miesiącach wszędzie widzieliśmy hasła takie jak „Nigdy więcej jest teraz!” Czy bieg historii znów nas dopadł? Czy upamiętnianie ma jeszcze w ogóle sens, gdy patrzymy na dzisiejszy świat?

Wojna napastnicza Rosji przeciwko Ukrainie trwa trzeci rok. A Rosja już 11 lat temu zaanektowała Krym. Od października 2023 r. po ataku Hamasu na Izrael napięcia ponownie wzrosły, a ludzkie cierpienie osiągnęło niewyobrażalne rozmiary. Wydarzenia te odbijają się szerokim echem na całym świecie. Antysemityzm znów przybrał na sile. Prorosyjskie partie żądają „po prostu pokoju”, a Ukraina, która broni swojej tożsamości i kraju przed agresorem – walcząc także w naszej obronie! – powinna się ich zdaniem po prostu poddać. Jednocześnie w Niemczech słychać coraz więcej głosów manifestujących swoją niechęć do pamięci o niemieckiej winie za II wojnę światową – czy już nie dosyć tego? Zapytajmy na przykład naszych polskich sąsiadów i partnerów: czyż nie

jestemy już od dawna pogodzeni? Dlaczego wciąż upamiętniamy ofiary obozu jenieckiego Stalag VIII A z czasów II wojny światowej? Dlaczego powinniśmy o nich pamiętać? Co to właściwie daje?

Po pierwsze, odróżnijmy upamiętnienie od pamięci. Upamiętniamy ofiary wojny i przemocy. Czcimy pamięć o ludziach, którzy cierpieli z powodu wojny, którzy zostali zabici lub zmarli w jej wyniku.

Ale co z naszą niemiecką kulturą pamięci? Nowe badanie wykazało, że około 40% młodych Niemców nie wie, czym był Auschwitz. Szokujące.

Uzasadnienie: pamięta się tylko to, czego samemu się doświadczyło. Pokolenia sprawców nie ma już między nami, kolejne generacje podjęły uczciwy wysiłek rozliczenia się z narodowym socjalizmem. Można być właściwie zadowolonym z własnych osiągnięć.

Zapytajmy jeszcze raz naszych polskich sąsiadów i partnerów. Czy po 80 latach wciąż pamiętają? Odpowiedź brzmi: każda rodzina pamięta okrucieństwa popełnione na nich przez Niemców pod narodowosocjalistyczną dyktaturą. A badania kliniki uniwersyteckiej Charité w Berlinie i Miejsca Pamięci Hohenschönhausen (więzienie Stasi w byłej NRD) wykazały ostatnio, że nawet „tylko” tortury psychiczne wywołują choroby fizyczne i że choroby te są dziedziczone przez następne pokolenia.

Możemy zatem powiedzieć, że jesteśmy na drodze do pojednania. Jednocześnie oznacza to, że zbrodnie, których echa wciąż są odczuwalne w rodzinach, nie mogą zostać zapomniane. Więcej – nie wolno o nich zapomnieć. Aby przeciwdziałać temu zapomnieniu, kultywujemy kulturę pamięci. Jest to również powód, dla którego w autentycznym miejscu zbrodni wojennej istnieje Miejsce Pamięci

Warsztaty historyczne, 2017 © Jakub Purej

Stalag VIII A. Istnieje, aby uczcić pamięć ofiar, aby nie zapomnieć, ale przede wszystkim po to, aby przekazywać wartości demokratyczne młodym ludziom z całego świata i utrwalać je w nich, a także podkreślać i bronić znaczenia praw człowieka. Upamiętnienie i pamięć są zatem dwoma elementami procesów pojednania, ale także są składową naszej tożsamości jako demokratek i demokratów.

W związku z tym naszym obowiązkiem – szczególnie jako Niemców – jest wspieranie innych narodów w obronie ich demokracji. Rosja nie ukrywa, że wojna, którą rozpoczęła, toczy się nie tylko przeciwko Ukrainie, ale że jest to także wojna przeciwko Zachodowi, przeciwko zjednoczonej Europie i demokracji.

A jeśli spojrzymy na to, w jaki sposób Rosja prowadzi tę inwazję i jakich środków do tego używa, nie możemy po prostu nie zdawać sobie sprawy, że poprzez zniszczenie kultury, historii i języka zniszczony ma zostać naród.

Dlaczego więc, szczególnie – jak by się mogło wydawać – Niemcom tak trudno jest zrozumieć, że Putin prowadzi brutalną wojnę przeciwko istnieniu Ukrainy, Ukrainek i Ukraińców?

To nie jest też pierwsza próba eksterminacji tego narodu. Już w latach 1932–1933 sztucznie wywołana klęska głodu, Hołodomor, której ofiarami stało się około 6 milionów ludzi, miała zniszczyć Ukraińców. Tak więc każdemu, kto zna historię, powinny spaść łuski z oczu.

I wszyscy nasi wschodni sąsiedzi o tym wiedzą: Polacy, Litwini, Estończycy itd. Dokładnie to samo mówili od rozpoczęcia inwazji, ale też i przed nią.

Przyznanie Nagrody Pokojowej Niemieckich Księgarzy polsko-amerykańskiej historyczce Anne Applebaum jesienią 2024 r. spotkało się z niezrozumieniem u niektórych osób. Jak można przyznać nagrodę pokojową komuś, kto wzywa do dostaw broni do Ukrainy?

Ale właśnie o to chodzi. Według Applebaum, każdy, kto dziś wypowiada się przeciwko dalszemu dostarczaniu broni do Ukrainy, staje – obiektywnie rzecz biorąc – po stronie rosyjskiej autokracji. W swojej mowie Applebaum powołała się również na George'a Orwella, który brzydził się wojną i militarystką, ale uznawał potrzebę zbrojnej obrony pokoju i wartości demokratycznych.

Także dziś – właśnie ze względu na naszą historyczną odpowiedzialność jako Niemców – jesteśmy zobowiązani do wspierania Ukrainy w odbudowywaniu jej suwerenności i

do wyraźnego sprzeciwu wobec metod i sposobów myślenia, które pozwalają narodom i ludziom wywyższać się ponad innych. Właśnie z tym należy walczyć.

Wykorzystajmy ten historyczny moment dzięki upamiętnieniu i rozliczeniu okrucieństw popełnionych w czasie II wojny światowej i nie pozwólmy ponownie skierować naszego kompasu moralnego na fałszywy kurs przez dezinformację, propagandę i narrację typu „po prostu pokój”.

Dni Messiaena oferują nam zarówno historyczną, jak muzyczną szansę zrobienia właśnie tego – wejścia w dialog, ponownego zadania sobie pytania: dlaczego upamiętniamy? Tak, wszyscy chcemy pokoju. Ale pokój nie może opierać się na żądaniu podporządkowania się i następującym po nim unicestwieniu narodu i kultury.

Z niecierpliwością czekam na rozmowę z Państwem i wymianę poglądów.

Alexandra Grochowski

Alexandra Grochowski

Dyrektorka zarządzająca

Alexandra Grochowski jest dyrektorką zarządzającą Meetingpoint Memory Messiaen e.V. oraz członkinią Rady Fundacji Pamięć, Edukacja, Kultura. W obu tych rolach, pracuje na rzecz funkcjonowania Miejsca Pamięci Stalag VIII A. Alexandra Grochowski jest też współautorką kilku publikacji na temat Stalagu VIII A Görlitz. Urodzona na Górnym Śląsku, od 2013 r. mieszka w EuropaMieście Görlitz-Zgorzelec, gdzie pracuje także jako tłumaczka ustna oraz przysięgła języka polskiego i angielskiego. Alexandra Grochowski ukończyła studia translatorskie w Wyższej Szkole Nauk Stosowanych Zittau/Görlitz, gdzie również

wykładała. Obecnie studiuje na Uniwersytecie w Bonn na studiach magisterskich z zakresu nauk politycznych i historycznych.

Foto © Jakub Purej

WSPOMNIENIE

HISTORIA DNI MESSIAENA

Wydarzenie przynoszące wyzwolenie

Od 2008 roku koncerty w historycznym miejscu upamiętniają jeńców Stalagu VIII A i Oliviera Messiaena

Frank Seibel

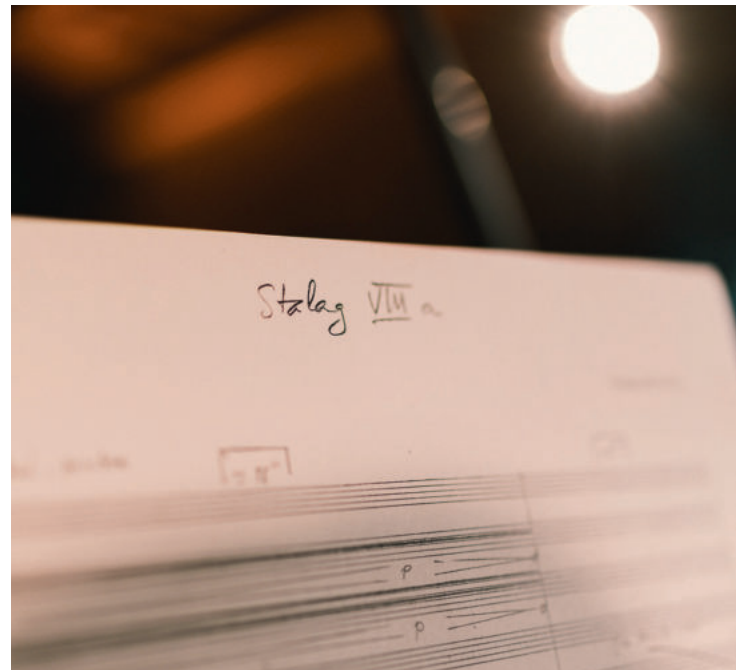
Cóż to za szalony pomysł? Normalny koncert w środku lasu, w środku zimy! Był styczeń 2008 roku, kiedy przy temperaturze dobrze poniżej zera, na południowo-wschodnim skraju dzisiejszego Europa-Miasta Görlitz-Zgorzelec, na oblodzonej, pokrytej śniegiem ziemi wyrósł duży, biały namiot. Dla czterech muzyków i 350 gości. 67 lat wcześniej także zebrało się tu czterech muzyków i, w zależności od tego, jak kto zapamiętał – 100 lub 400 słuchaczy. Było to 15 stycznia 1941 roku, a miejsce to było jednym z większych obozów jenieckich niemieckiego Wehrmachtu podczas II wojny światowej: Stalag VIII A.

W obozowym baraku pełniącym funkcję teatru, francuski kompozytor i pianista Olivier Messiaen gra swój *Kwartet na koniec czasu* z trzema współjeńcami – było to, być może, najbardziej niezwykle prawykonanie w historii muzyki.

Wykonanie tego utworu w 2008 roku, w historycznym miejscu, było wydarzeniem, które zgromadziło gości z trzech krajów, otulonych szczelnie w zimowe okrycia. Kobiety i mężczyźni z Polski, Czech i Niemiec, z których większość do tej pory nie wiedziała nic o obozie jenieckim, ani niespecjalnie lub w ogóle nie znała muzyki Oliviera Messiaena.

Literaturoznawca i reżyser teatralny Albrecht Goetze praktycznie wymusił ten koncert w śniegu. Do udziału w kon-

cercie udało mu się namówić czworo artystów – z Nowej Zelandii, Polski, Rosji i Niemiec, którzy jeszcze po latach wspominali, jak marzli w palce w skąpo ogrzonym namiocie. Goetze, który chodził w klapkach na boso nogi nawet przy minus dziesięciu stopniach i nakładał jedynie dwie lub trzy bawełniane koszule jedną na drugą, gdy robiło się naprawdę zimno, ten Albrecht Goetze przeczuwał, że tego wieczoru, 15 stycznia 2008 roku, położył kamień węgielny pod wyjątkowy polsko-niemiecki projekt pamięci. Ten wieczór stworzył podstawę dla wydawałoby się niemożliwego projektu. Gdy dźwięki medytacji Messiaena nad Apokalipsą z Ewangelii św. Jana błędziły po namiocie wstrząsanym lodowatym wiatrem, wszyscy zdali sobie sprawę z wymiaru tego, co wydarzyło się w tym miejscu podczas wojny.

Fragment partytury © Paul Glaser

Wrażliwy muzyk zostaje przez wojnę wyrwany ze swojego świata i znajduje sposób na przetrwanie w niemieckiej niewoli dzięki muzyce – jako formie modlitwy, rozmowy z Bogiem. I w ten zimny, styczniowy wieczór 1941 roku Messiaen swoją muzyką dotarł do wielu współjeńców, wśród których, być może, tylko kilku znało muzykę tego rodzaju. Koncert 15 stycznia 1941 r. w Stalagu VIII A był przesłaniem mówiącym o wolności i godności ludzkiej w sytuacji poniżającej ciasnoty i niewoli.

Nagle do szerszej publiczności dotarło, że ten dawno zapomniany obóz naprawdę istniał w ich mieście, że zginęło tu ponad 10 tys. ze 120 tys. jeńców. I stało się jasne, że każdy z tych jeńców był jako taki osobowością – z talentami, charyzmą i uczuciami - i dlatego każdy z nich był cenny. Pomysł Albrechta Goetzego polegał na stworzeniu w tym historycznym miejscu ośrodka pamięci i centrum kulturalnego. Niezapominanie o czasach wrogości i przemocy miało być jednym z filarów, spotkanie młodych ludzi ponad

granicami – drugim, a muzyka miała stanowić most pojednania.

Już sam pomysł koncertu w namiocie przy minus 10 stopniach był niewyobrażalny, to pomysł zbudowania centrum pamięci tym bardziej. Być może kiedyś, w dalszej przyszłości?

Minęło zaledwie siedem lat, zanim coroczne koncerty namiotowe zastąpił pierwszy koncert w nowym miejscu – Europejskim Centrum Pamięć, Edukacja, Kultura. Dzięki dofinansowaniu z Unii Europejskiej powstał gmach, którego budowa od pomysłu do uroczystego otwarcia normalnie zajęłaby co najmniej dwa razy więcej czasu.

Wraz z otwarciem Centrum i przeniesieniem wyjątkowego wydarzenia z zimnego namiotu do ogrzewanej sali, szybko stało się jasne, że koncepcja „Koncertu Styczniowego” musi być rozwijana. W efekcie pojedynczy koncert przekształcił się w serię wydarzeń, z których każde w zupełnie inny sposób ma odzwierciedlać kwestie niewoli i wolności, wojny i pokoju, przemocy i ludzkiej godności.

W końcu jedna rzecz zawsze była i pozostaje cechą definiującą program artystyczny Meetingpoint Memory Messiaen: działania mimo niepewności, posuwanie się aż do punktu krytycznego, ryzyko porażki – wszystko to musi znaleźć odzwierciedlenie w spektaklach upamiętniających wyzwolielską odwagę prawykonania 15 stycznia 1941 roku.

Frank Seibel

**Honorowy Prezes
Stowarzyszenia
Meetingpoint Memory
Messiaen e.V.**

Frank Seibel jest od 2013 roku honorowym przewodniczącym stowarzyszenia Meetingpoint Memory Messiaen e.V. Urodził się we Frankfurcie nad Menem w 1965 roku. Początkowo studiował antropologię kulturową i etnologię europejską. W wieku 18 lat rozpoczął działalność dziennikarską, w latach 1996–2018 był redaktorem gazety „Sächsische Zeitung”. Obecnie jest menedżerem kultury odpowiedzialnym za Forum Kultury Synagoga w Görlitz.

Foto © Paweł Sosnowski

Wieczne
odpoczywanie
Racz im dać, Panie,

Na Powązkach, na
placach, na skwerach,
Pod ruinami domów,
W zasypanych
piwnicach,

Tam, gdzie kto padł,
Gdzie umierał.

Kazimierz Wierzyński
»**Modlitwa za zmarłych w
Warszawie**«

K. Wierzyński (1894–1969),
Wiersz napisany w Paryżu 1940

UPAMIĘTENIENIE

PAMIĘĆ JAKO PRZESTROGA

CMENTARZ
JEŃCÓW RADZIECKICH
STALAGU VIII A

Pamięć jako przestroga

Kinga Hartmann-Wóycicka

Rok 2025 to rok wielu rocznic. Zatrzymajmy się przy tej najważniejszej – końca wojny w Europie, czyli 80-leciu podpisania w maju 1945 r. bezwzględnej kapitulacji III Rzeszy.

Dzień ten oznaczał dla wielu narodów, dla milionów obywateli koniec wojennej udręki, był dniem radości i nadziei.

8 maja był również dniem, w którym żołnierze Armii Czerwonej w drodze na Berlin weszli za bramę obozu jenieckiego Stalag VIII A Görlitz. Zastali w nim w większości puste baraki oraz jeńców, którzy byli za słabi, żeby wyjść w marszu ewakuacyjnym. Byli to w większości żołnierze Armii Czerwonej oraz włoscy internowani. Wśród tych, którzy zostali, było także 217 polskich jeńców chorych na gruźlicę.

Powróćmy jednak do tematu kapitulacji i zakończenia wojny w Europie. Przenieśmy się do Warszawy i Berlina, popatrzmy na te dwie stolice sąsiednich krajów.

Warszawa, wolna od okupanta już od stycznia 1945 r., była morzem ruin, wśród których sterczały oskarżycielsko kikuty kamienic, kościołów, pałaców. Bombardowanie w 1939 r., stłumienie powstania w getcie i zrównanie go z ziemią w 1943 r., rok później powstanie warszawskie i po jego klęsce celowa zagłada miasta. Wypędzono ludność cywilną, Warszawa miała zniknąć z powierzchni ziemi. Ocalało tylko kilkanaście procent substancji miejskiej. Do takiego miasta wracali z obozów i wywózek warszawiacy, szukając dla siebie miejsca w ruinach i piwnicach.

Udajmy się teraz do Berlina. Również zniszczonego podczas bombardowań alianckich w 1944 i 1945 r. i potem w czasie końcowego szturmu Armii Czerwonej oraz I Armii Wojska Polskiego, podczas ostrzału artyleryjskiego i walk ulicznych. Chociaż niektóre dzielnice były jednym wielkim gruzowiskiem, to trzeba zaznaczyć, że ponad 60% tkanki miejskiej nadawało się do zamieszkania. Także tu życie mieszkańców było nie do pozazdroszczenia.

Te dwa miasta, ich tragiczny, wojenny los można uznać za jeden z symboli cywilizacyjnej tragedii II wojny światowej.

W 1945 r. rozpoczął się dramatyczny okres podziału polityczno-gospodarczego naszego kontynentu. W Polsce nastąpiło objęcie władzy przez komunistów, likwidacja opozycji, w Niemczech podział – najpierw na sektory okupacyjne, a w 1949 r. na dwa państwa. Powstały nowe sojusze militarne.

Wczorajsi alianci stali się wrogami. Europę przedzieliła żelazna kurtyna.

Szczególnym przykładem powojennej sytuacji w Europie jest podział Görlitz. Mieszkańców byłego Görlitz-Ost w imię nowego porządku wypędzono z ich domów, na ich miejsce wprowadzono Polaków, też strauumatyzowanych wysiedleniami ze wschodnich terenów Rzeczypospolitej i niepewnych jutra, Greków – ofiary wojny domowej i innych wygnańców.

Granica między NRD a PRL miała w podzielonym mieście szczególny wymiar. Propaganda prokomunistyczna w obu krajach przyniosła wiele szkód. Polakom kazano wierzyć, że „odzyskano” stare ziemie piastowskie, Niemców w strefie radzieckiej, a potem w NRD rozgrzeszono z nazistowskiej przeszłości pod warunkiem akceptacji socjalizmu. Dramat dwóch następujących po sobie totalitaryzmów we wschod-

niej części Niemiec, brak rozliczenia i procesów denazyfikacyjnych jest do tej pory trudnym dla mieszkańców wschodnich landów dziedzictwem.

Powracając do tematu II wojny światowej i upamiętnienia byłego obozu jenieckiego w Görlitz, w którym przetrzymywano tysiące żołnierzy różnych armii, gdzie również stosowano rasistowskie podziały, gdzie jedni mogli grać w rugby, a inni umierali z głodu, trzeba sobie uświadomić trud stworzenia wspólnej polsko-niemieckiej narracji o tamtych wydarzeniach.

Nie możemy bowiem zapominać o tym, że mamy dwie różne pamięci historyczne. Polacy mają pamięć ofiar, Niemcy – sprawców, chociaż nie zawsze chcą o tym pamiętać.

Były niemiecki obóz jeniecki znalazł się po polskiej stronie. Nowi polscy mieszkańcy tych terenów nie mieli ani czasu ani chęci zajmować się przeszłością tego miejsca. Zresztą teren użytkowało wojsko. Władze NRD i Görlitz wołały zapomnieć o tym niechlubnym czasie.

Dopiero pasja i przyzwoitość jednego człowieka, skromnego nauczyciela historii z lokalnej szkoły w Zgorzelcu, doprowadziła do tego, że od początku lat 70. ubiegłego wieku pamięć o stalagu i jeńcach zaczęła powracać. A potem pasja i upór innej osoby, która odkryła, że w tym ponurym miejscu powstał jeden z najwspanialszych utworów muzyki kameralnej XX w. *Kwartet na koniec czasu*, a jego twórca był przez pewien czas jeńcem Stalagu VIII A, zaowocowała ideą upamiętnienia. Poparcie polskich lokalnych władz samorządowych i hojne dofinansowanie unijne spowodowały, że powstała infrastruktura, w której od wielu lat możemy prowadzić liczne działania.

W XXI w., 60 lat po wyzwoleniu obozu, *Kwartet* Oliviera Messiaena zbliżył Polaków i Niemców. Rozpoczęto wspólną pracę nad upamiętnieniem byłego Stalagu VIII A Görlitz.

Współczesne badania nad stanem wiedzy polityczno-historycznej, jak też obserwacja wydarzeń nie pozwalają wierzyć, że kolejne pokolenia wyciągnęły głęboko idące wnioski z tego, co wydarzyło się ponad 80 lat temu i zaraz potem. Młodzi ludzie, urodzeni już w demokratycznych Niemczech i demokratycznej Polsce, z telefonami komórkowymi w rękach i przekonaniem, że Wikipedia oraz Google są wystarczającym źródłem wiedzy, nie są łatwym odbiorcą trudnych tematów.

Praca z młodym pokoleniem wymaga wejścia w świat innego wymiaru i innej formy przekazu przy jednocześnie wielkiej dbałości o to, aby nie dopuścić do szkodliwych uproszczeń. Po wielu latach doświadczeń stawiam pytanie: Czy wspólna perspektywa historyczna i wspólna narracja tragedii II wojny światowej przez Polaków i Niemców jest możliwa?

Niewątpliwie ten trudny dialog wymaga umiejętności, takich jak gotowość do uznania racji innego, do rozwiązywania problemów i tworzenia nowych norm i reguł pracy. Uznanie innego związane jest przede wszystkim z szacunkiem i empatią dla partnera. Partner nie może być postrzegany w ramach konkurencyjności, a świadomość tego, że jego dziedzictwo rodzinne i społeczne jest inne, powinno być bezwzględnie uszanowane.

Jak prowadzić taki dialog w codziennej praktyce pracy nad przeszłością, której celem ma być kształtowanie nowoczesnego, wolnego od uprzedzeń obywatela Europy?

” Nie możemy bowiem zapominać o tym, że mamy dwie różne pamięci historyczne.

Od 10 lat polska Fundacja Pamięć, Edukacja, Kultura wspólnie z saksońskim stowarzyszeniem Meetingpoint Memory Messiaen pracują nad upamiętnieniem byłego obozu jeńckiego Stalag VIII A Görlitz. W Europejskim Centrum znajdującym się na terenie byłego obozu spotykają się polskie i niemieckie klasy szkolne, dyskutują eksperci i historycy, podczas koncertów Polacy i Niemcy siedzą obok siebie, a każdy – czy to członek rodziny byłego jeńca, czy turysta zwiedzający polsko-niemieckie pogranicze – może liczyć na rozmowę, pokazanie i objaśnienie wystaw, na to, że opuści to miejsce z nową wiedzą.

Podsumowując, uważam, że tu, w Miejscu Pamięci, spotykają się przeszłość regionu z jego przyszłością, że tworzony jest niezwykle cenny kapitał i potencjał dla polsko-niemieckich stosunków w EuropieMiście Zgorzelec-Görlitz. I za to wszystkim zaangażowanym osobom i instytucjom w imieniu Fundacji Pamięć, Edukacja, Kultura serdecznie dziękuję.

Ścieżka Pamięci na terenie stalagu © JakubPurej

Kinga Hartmann- Wóycicka

**Prezes Fundacji
Pamięć, Edukacja, Kultura**

Kinga Hartmann-Wóycicka, absolwentka Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego. Prezes Fundacji Pamięć, Edukacja, Kultura, prawnego opiekuna Miejsca Pamięci Stalag VIII A, w którego skład wchodzi Europejskie Centrum Pamięć, Edukacja, Kultura, jak i część terenu byłego obozu jenieckiego oraz cmentarz jeniecki.

Autorka koncepcji upamiętnienia Miejsca Pamięci Stalag VIII A. Opracowała i koordynowała wiele projektów edukacyjnych, historycznych i wystawienniczych. Wydawca i współautorka publikacji dot. historii Stalagu VIII A Görlitz i Zgorzelca oraz stosunków polsko-niemieckich. Członkini Rady Konsorcjum Sieci Liga Pamięci Jenieckiej.

Odnaczona m.in. Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Medalem Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej, tytułem honorowym „Zasłużony dla EuropaMiasta Görlitz-Zgorzelec”. W 2022 otrzymała list z podziękowaniem Ambasadora Niemiec w Polsce za długoletnie działania na rzecz pojednania Polaków i Niemców.

Foto © Jakub Purej

EUROPEJSKIE CENTRUM PAMIĘĆ, EDUKACJA, KULTURA MIEJSCE PAMIĘCI STALAG VIII A

PRZECIWIW ZAPOMNIENIU

Działania Meetingpoint Memory Messiaen – Stowarzyszenia na rzecz Pamięci, Edukacji i Kultury

Alexandra Grochowski

Miejsce Pamięci Stalag VIII A to autentyczne miejsce zbrodni nazistowskich, w którym ponad 120 tys. jeńców wojennych z całego świata przebywało w ciężkich warunkach obozowych i w którym straciło życie ponad 10 tys. jeńców.

W 2015 roku, w ramach polsko-niemieckiej współpracy, otwarto tu Europejskie Centrum Pamięć, Edukacja, Kultura, które stało się miejscem spotkań Polaków i Niemców, ale także ludzi z całego świata. Tutaj, w miejscu obciążonym trudną historią, inicjatorzy tego projektu stworzyli w ramach współpracy polsko-niemiec-

kiej centrum pamięci, edukacji i wymiany kulturalnej.

Wspólne opiekowanie się Miejscem Pamięci Stalag VIII A z polską Fundacją Pamięć, Edukacja, Kultura oraz poznawanie i upowszechnianie wiedzy o tym miejscu poprzez nowoczesną historyczno-polityczną pracę edukacyjną i formaty komunikacji kulturowej o międzynarodowym zasięgu stanowią istotę pracy MEETINGPOINT MEMORY MESSIAEN e.V.

PAMIĘĆ

Wyzwolenie obozu

8 maja 1945 r. niemiecki obóz jeniecki Stalag VIII A Görlitz został wyzwolony przez Armię Czerwoną. W tym czasie w obozie przebywali tylko wycieńczeni i chorzy jeńcy. Już od lutego 1945 r. obóz stopniowo ewakuowano, a jeńców pędzono na zachód w tzw. marszach śmierci.

Co roku upamiętniamy tę datę uroczystym składaniem wieńców i modlitwą ekumeniczną wraz z zaproszonymi gośćmi z Dolnego Śląska i Saksonii oraz mieszkańcami naszych obu miast. W 2025 roku przypada 80. rocznica wyzwolenia obozu.

Praca nad historią Stalagu VIII A

W ostatnich latach liczba rodzin byłych jeńców wojennych odwiedzających Miejsce Pamięci ogromnie wzrosła, w związku z czym utrzymywanie kontaktów oraz archiwizowanie materiałów i informacji przekazywanych do Europejskiego Centrum stało się ważnym obszarem działalności Miejsca Pamięci. Dzięki kolejnym pracom badawczym i archeologicznym poznajemy coraz więcej szczegółów dotyczących indywidualnych biografii jeńców wojennych, które są udostępniane zainteresowanym nie tylko w Miejscu Pamięci, ale także w naszym archiwum.

Pomnik upamiętniający jeńców stalagu © Paul Glaser

Podjęcie tematu historii nazistowskiej pracy przymusowej w Görlitz

Miejsca pracy przymusowej w Görlitz i okolicach można znaleźć na wydanej przez nas mapie „Praca przymusowa w Görlitz. Plan miasta z historycznymi miejscami pracy przymusowej 1939–1945”. W Miejscu Pamięci można obejrzeć wystawę plenerową dotyczącą tego tematu.

W ramach naszego projektu „Typowy przypadek? Historia i opracowanie problemu nazistowskiej pracy przymusowej w Görlitz” planujemy przeprowadzić badania naukowe nad historią nazistowskiej pracy przymusowej i indywidualnymi losami jej ofiar, a ich wyniki udostępnić na nośniku cyfrowym, co pozwoli użytkownikom i użytkowniczkom dotrzeć i poznać miejsca pracy przymusowej.

Zapomniane miejsca – śladami historii dzisiaj

Projekt ten poświęcony jest tematowi pracy przymusowej podczas II wojny światowej w kontekście miejscowym. Prowadzone przez ekspertów historyczno-edukacyjne wycieczki rowerowe zaprowadzą uczestników do historycznych miejsc związanych z pracą przymusową, jeniectwem i operacjami militarnymi w czasie II wojny światowej. Te prawie zapomniane miejsca są poznawane dzięki opowieściom o indywidualnych losach uczestników tych wydarzeń, historycznym zdjęciom i śladom przeszłości na miejscu wydarzeń.

Aktywna pamięć: Akcja Żonkile

19 kwietnia przypada rocznica wybuchu powstania w getcie warszawskim – największego zbrojnego zrywu Żydów podczas II wojny światowej i zarazem pierwszego powstania miejskiego w okupowanej Europie. Tego dnia Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN co roku organizuje akcję społeczno-edukacyjną „Żonkile”. Żółty żonkil jest symbolem zbiorowej pamięci o powstaniu w getcie warszawskim. Również i my, tu w Görlitz-Zgorzelcu, bierzemy udział w akcji POLIN. Każdego roku w tym dniu polscy i niemieccy uczniowie spotykają się, aby wspólnie poznawać historię powstania, a następnie rozdają mieszkańcom i mieszkańkom obu miast własnoręcznie wykonane żonkile jako symbol pamięci.

Rozbudowa Miejsca Pamięci: Rekonstrukcja baraku obozowego w Miejscu Pamięci

Barak z czasów II wojny światowej ma znaleźć nową lokalizację w Miejscu Pamięci Stalag VIII A. Akcja przeniesienia baraku ma charakter międzynarodowy.

Region Görlitz był podczas II wojny światowej centrum produkcji baraków wojskowych. Firma Christoph & Unmack z Niesky zaprojektowała i produkowała również baraki dla obozów koncentracyjnych i jenieckich. Jeden z takich baraków typu RLM 501 stał w śródmieściu Görlitz od czasów II wojny światowej i musiał ustąpić miejsca nowemu projektowi budowlanemu. We współpracy z polskimi i niemieckimi partnerami, muzeami, władzami i ekspertami podjęto decyzję o jego zachowaniu. Ma on zostać odrestaurowany oraz ustawiony na terenie Miejsca Pamięci Stalag VIII A w Zgorzelcu i służyć jako przestrzeń wystawiennicza, jak też miejsce pracy edukacyjnej.

Barak został profesjonalnie zdemontowany i jest obecnie składowany. Fundacja i Meetingpoint Memory Messiaen e.V. współpracują z pozyskanymi partnerami w celu realizacji tego wieloletniego projektu. Barak będzie wykorzystywany nie tylko do celów poglądowych, ale jego wnętrze zostanie urządzone tak, aby pomieszczenia mogły być wykorzystywane do realizacji zamierzeń edukacyjnych Fundacji i Stowarzyszenia, a także do celów turystyki edukacyjnej dla regionu przygranicznego. W zrekonstruowanych pomieszczeniach będą również prezentowane wystawy dotyczące byłego obozu. W części baraku znajdzie się też rekonstrukcja ówczesnego wyposażenia.

W dłuższej perspektywie projekt ten stanowi trwałą inwestycję w obszarze działań upamiętniających w regionie, które wzmacniają tożsamość regionalną młodego pokolenia, a barak, poprzez jego wartość historyczną godnie wpisze się w krajobraz Miejsca Pamięci. Projekt jest wspierany przez szeroką koalicję organizacji po obu stronach Nysy.

Foto © Jakub Purej

EDUKACJA

Wystawy

Europejskie Centrum Pamięć, Edukacja, Kultura oferuje odwiedzającym kilka wystaw stałych. Wewnątrz znajduje się wystawa poświęcona Stalagowi VIII A, która została rozbudowana w 2022 r. o dwie dodatkowe gabloty. Na nowej powierzchni wystawowej przedstawione są informacje o rozmiarze działań wojennych, jak też osobiste doświadczenia jeńców wojennych.

Na zewnątrz znajdują się: wystawa poświęcona pracy przymusowej w Görlitz, szereg tablic informacyjnych umieszczonych w istotnych dla byłego Stalagu punktach terenu oraz rzeźby inspirowane muzyką Oliviera Messiaena, które polecamy zwiedzać z przewodnikiem. Europejskie Centrum jest otwarte dla zwiedzających od poniedziałku do piątku w godzinach od 10:00 do 15:00 oraz w wybrane soboty i niedziele od maja do października.

WIĘCEJ INFORMACJI NT. EUROPEJSKIEGO CENTRUM:
WWW.MEETINGPOINT-MEMORY-MESSIAEN.EU/EUROPA-EISCHES-ZENTRUM-ERINNERUNG-BILDUNG-KULTUR

Ścieżka edukacyjna

Ścieżka prowadząca zwiedzających po terenie byłego obozu jenieckiego Stalag VIII A Görlitz wyposażona jest w 24 tablice informacyjne dot. warunków życia w obozie i indywidualnych losów kilku jeńców. Ścieżka prowadzi do cmentarza jeńców radzieckich, który znajduje się za terenem obozu.

Przewodnik multimedialny

Odwiedzający mogą skorzystać z przewodnika multimedialnego, który poprowadzi ich przez Miejsce Pamięci Stalag VIII A. Zawiera on dwa wątki: „Niemiecki obóz jeniecki Stalag VIII A” oraz „Muzyka jako sposób na przetrwanie”. Dzięki temu zwiedzający, korzystając z indywidualnego urządzenia, mogą odwiedzić Miejsce Pamięci samodzielnie i zagłębić się w historię. Przewodnik multimedialny jest dostępny na miejscu oraz w centrach informacji turystycznej w Görlitz i Zgorzelcu.

Zwiedzanie z przewodnikiem

Zwiedzanie z przewodnikiem po terenie byłego stalagu oraz wystaw można rezerwować telefonicznie i mailowo. Ponadto od maja do października, we współpracy z Europa-Stadt Görlitz-Zgorzelec GmbH, oferujemy comiesięczne wycieczki ogólnodostępne, jak też we współpracy z Centrum Edukacji Dorosłych w Görlitz organizujemy wycieczki rowerowe i wykłady.

WIĘCEJ INFORMACJI I T. OPROWADZAŃ:
[WWW.MEETINGPOINT-MEMORY-MESSIAEN.EU/PL/
OPROWADZANIE-PO-STALAGU/](http://WWW.MEETINGPOINT-MEMORY-MESSIAEN.EU/PL/OPROWADZANIE-PO-STALAGU/)

Historia, której można dotknąć – nasz program edukacyjny

Program edukacyjny Miejsca Pamięci Stalag VIII A skierowany jest do uczniów i uczennic, osób studiujących i grup młodzieżowych z Polski i Niemiec, a także młodych dorosłych z całej Europy.

Program składa się ze skoordynowanych pod względem metodycznym modułów, które można łączyć na różne sposoby w oferowanych przez nas formatach, od dwu- lub trzygodzinnego zwiedzania po trwające pół dnia lub całodzienne warsztaty oraz kilkudniowe pobyty. Zastosowane metody i wybrane tematy są skierowane do młodzieży od lat 12 i starszej. W porozumieniu z kierownictwem grupy są dostosowywane do każdorazowych potrzeb. Ofertę edukacyjną można pobrać na naszej stronie internetowej.

Publikacja *Obóz jeniecki Stalag VIII A Görlitz. Przewodnik dydaktyczny do edukacji historycznej w Miejscu Pamięci Stalag VIII A* ma służyć pomocą nauczycielom i grupom szkolnym w przygotowaniu wizyty w Miejscu Pamięci i poznaniu takich tematów jak: II wojna światowa, system obozów jenieckich oraz indywidualne losy jeńców. Publikacja jest dostępna zarówno w Miejscu Pamięci, jak i na naszej stronie internetowej.

WIĘCEJ INFORMACJI I T. OFERTY EDUKACYJNEJ:
[WWW.MEETINGPOINT-MEMORY-MESSIAEN.EU/PL/
OFERTA-EDUKACYJNA/](http://WWW.MEETINGPOINT-MEMORY-MESSIAEN.EU/PL/OFERTA-EDUKACYJNA/)

YOUNION-Worcation © Jakub Purej

Europejskie Spotkanie: Younion – Pamięć, Edukacja, Kultura

W ramach projektu „Younion – Spotkanie dla Pamięci, Edukacji, Kultury” (poprzednio Worcation), nagrodzonego przez Unię Europejską Nagrodą im. Karola Wielkiego dla Młodzieży, 25 młodych ludzi z różnych krajów UE i Ukrainy przyjeżdża co roku na dwa tygodnie do Görlitz-Zgorzelca, aby pomóc w porządkowaniu terenu obozu Stalag VIII A, prowadzić profesjonalne prace archeologiczne i twórczo angażować się w przepracowanie przeszłości w tym autentycznym miejscu historycznym. Pod hasłem „Śladami losów” (Tracing Fates) analizowane są indywidualne losy jeńców wojennych i ich drogi do niewoli. Materiały historyczne są obecnie badane, digitalizowane i przetwarzane, aby w przyszłości odwiedzający Miejsce Pamięci mogli lepiej poznać życie obozowe.

WIĘCEJ INFORMACJI NT. YOUNION:
WWW.MEETINGPOINT-MEMORY-MESSIAEN.EU/PL/WORCATION/

One History – Many Stories

Młodzi ludzie z Niemiec, Polski i Ukrainy aktywnie zajmują się tematyką nazistowskiej pracy przymusowej. Korzystając z biografii ofiar i własnych historii rodzinnych, szukają śladów pracy przymusowej w autentycznych miejscach historycznych. Poprzez badania terenowe i poszukiwania w archiwach, kreatywne warsztaty i dyskusje, grupa wypracowuje z różnych perspektyw formaty narracyjne w celu upowszechniania pamięci o ofiarach, wspierania dialogu, zrozumienia i pojednania.

Talk Labs – polsko-niemiecki tandemowy projekt edukacyjny

„Talk Labs” to polsko-niemiecki projekt wymiany dla dorosłych, którzy chcą poprawić swoją biegłość językową. Celem projektu jest przełamywanie barier językowych i promowanie porozumienia międzykulturowego. Wykorzystując metodę tandemową, w której uczestnicy na przemian komunikują się w języku ojczystym i obcym, skutecznie doskonalą swoje umiejętności językowe.

Projekt jest skierowany również do zainteresowanych multiplikatorów i multiplikatorek, którzy chcieliby w przyszłości prowadzić polsko-niemieckie spotkania młodzieży. Oprócz rozwijania umiejętności językowych, szczególny nacisk kładzie się na rozwój umiejętności pedagogicznych i organizacyjnych, a także naukę konkretnych metod, które są wymagane w takich projektach wymiany. Warsztaty prowadzone w programie dotyczą tematów ważnych społecznie i oferują głęboki wgląd w kulturę i tożsamość obu krajów.

Szkolenie liderów warsztatów w zakresie edukacji polityczno-historycznej

Ten program edukacyjny skierowany jest do osób z regionu, które poważnie zajmują się lokalną historią i chciałyby wykorzystać to na polu pracy edukacyjnej. Oferta dotyczy metod i umiejętności wykorzystywanych w edukacji historyczno-politycznej w kształceniu pozaszkolnym. Wiedzę zdobytą podczas programu szkoleniowego uczestnicy mogą natychmiast zastosować i wdrożyć w aktywnych zajęciach warsztatowych. Zostaną multiplikatorami i multiplikatorkami wiedzy o Stalagu VIII A i będą mogli samodzielnie prowadzić grupy młodzieżowe. Program jest oferowany w dwóch językach.

Podróż studyjna

Wymiana studentów z Polski i Niemiec to projekt towarzyszący Dniom Messiaena. Zaproszenie studentów muzykologii z uniwersytetów w Polsce i Niemczech umożliwi im integrację międzykulturową i zawodową oraz doskonalenie umiejętności zawodowych. Dzięki nietypowym mediom i specjalnym formatom edukacji kulturowej (wykłady, dyskusje, koncerty) w kontekście polsko-niemieckim mają szansę poszerzyć i pogłębić wiedzę specjalistyczną. Uczestnicy i uczestniczki mają niepowtarzalną okazję uczestniczenia w wydarzeniach muzycznych dziejących się w autentycznym miejscu, a Meetingpoint Memory Messiaen zawsze z radością wita młodą i pełną pasji publiczność.

KULTURA

Live Act Masters

Live Act Masters to kurs mistrzowski muzyki współczesnej dla młodych artystów i artystek z Polski, Niemiec i Francji. Punktem centralnym tego kursu mistrzowskiego będzie związek między trzema narodami, w tym muzyki, historii oraz literatury XX i XXI w. Podczas kursu uczestnicy będą mieli okazję wystąpić na jednej scenie razem z muzykami Ensemble Écoute w różnych układach scenicznych (od duetów po większe składy). Ponadto zostanie otwarta klasa kompozycji, w której uczniowie Oliviera Messiaena, którzy są już uznanymi kompozytorami, wspólnie ze studentami stworzą nowe utwory na potrzeby projektu. Najciekawszy utwór zostanie wykonany przez najbardziej zaangażowanych artystów jako wstęp do wykonania *Kwartetu na koniec czasu* Messiaena w miejscu i w rocznicę jego powstania, 15 stycznia 2026 roku.

Jednostka Koordynacyjna ds. Międzynarodowej Pracy z Młodzieżą Görlitz-Zgorzelec

Meetingpoint Memory Messiaen e.V. zostało wybrane przez miasto Görlitz do koordynowania w Dwumieście międzynarodowej pracy z młodzieżą. W tym kontekście stowarzyszenie zarządza Centralnym biurem polsko-niemieckiej pracy z młodzieżą dla miasta Görlitz, a także jest partnerem programu „Eurodesk”. Z pomocą tej platformy Stowarzyszenie zapewnia doradztwo i pomaga w organizacji wyjazdów młodych ludzi za granicę, umożliwiających szkolenia ich jako wolontariuszy w różnych formatach.

Od 2006 r. Meetingpoint jest również głównym organizatorem projektu współpracy społeczno-kulturalnej **Kinder-miasto** – polsko-niemieckie miasteczko dziecięce, które jest jednym z pierwszych i największych polsko-niemieckich projektów w Dwumieście na rzecz dzieci i młodzieży oraz promocji demokracji.

Dni Messiaena

Dni Messiaena to interdyscyplinarny festiwal muzyczny, który łączy historię i jej związki z teraźniejszością poprzez muzykę współczesną i wiąże się z prawykonaniem *Kwartetu na koniec czasu* Oliviera Messiaena w obozie jenieckim Stalag VIII A Görlitz. Festiwal ten łączy początek pracy Stowarzyszenia w historycznym miejscu z nawiązaniem polsko-niemieckiej współpracy w Miejscu Pamięci. Jednocześnie festiwal jest ogniwem łączącym wszystkie obszary pracy partnerów – a mianowicie pamięć, edukację i kulturę – i tym samym stanowi jeden z najważniejszych punktów wspólnej pracy.

Sieci i współpraca

We współpracy z innymi partnerami Stowarzyszenie realizuje kolejne małe projekty w ciągu roku. Jest także członkiem różnych sieci zajmujących się pracą w miejscach pamięci oraz współpracą polsko-niemiecką.

Wydarzenia, wystawy, zwiedzanie z przewodnikiem i warsztaty oferowane są w **języku polskim i niemieckim**, a na życzenie w języku **angielskim, czeskim** lub innym.

Aby uzyskać aktualne informacje i konkretne daty, proszę odwiedzić naszą **stronę internetową**, nasze **kanały społecznościowe** lub zapisać się do naszego **newslettera**.

REJESTRACJA DO NEWSLETTERA:
WWW.MEETINGPOINT-MEMORY-MESSIAEN.EU/PL/NEWSLETTER/

INSTAGRAM:
WWW.INSTAGRAM.COM/MEETINGPOINTMEMORYMESSIAEN/

FACEBOOK:
WWW.FACEBOOK.COM/MEETINGPOINTMM

Publikacje

Contemporary composers + composing on the continent

Görlitz, Meetingpoint Music Messiaen e.V., 2009

Praca przymusowa w Görlitz. Mapa miasta z historycznymi miejscami pracy przymusowej 1939–1945

Görlitz, Meetingpoint Music Messiaen e.V., 2017

Miejsce Pamięci Stalag VIII A Görlitz. Pamięć i praca dla przyszłości

Görlitz-Zgorzelec/Wrocław, Meetingpoint Memory Messiaen, Fundacja Pamięć, Edukacja, Kultura, 2022

Audio guide memorial site Stalag VIII A.

Meetingpoint Memory Messiaen e.V., 2022

Oferta edukacyjna Miejsca Pamięci Stalag VIII A

Meetingpoint Memory Messiaen e.V., Görlitz, 2022

Niemiecki obóz jeniecki Stalag VIII A Görlitz. Przewodnik dydaktyczny do edukacji historycznej w Miejscu Pamięci Stalag VIII A

Zgorzelec – Görlitz, Fundacja Pamięć, Edukacja, Kultura und Meetingpoint Memory Messiaen e.V., 2022

Europejski Park Pamięci. Praca dla przyszłości. Strategia działania i funkcjonowanie Miejsca Pamięci Stalag VIII A

Fundacja Pamięć, Edukacja, Kultura und Meetingpoint Memory Messiaen e.V, Görlitz-Zgorzelec, 2022

Magazyn Festiwalowy Międzynarodowe Dni Messiaena Görlitz-Zgorzelec 2021.

Lęk i nadzieja

Meetingpoint Memory Messiaen e.V., 2020

CAŁY MAGAZYN W FORMACIE PDF ZNAJDĄ PAŃSTWO TUTAJ:
WWW.PL.MESSIAEN-TAGE.EU/MAGAZYN-FESTIWALOWY-LEK-I-NADZIEJA/

Magazyn Festiwalowy Międzynarodowe Dni Messiaena Görlitz-Zgorzelec.

Przemierzając chaos

Meetingpoint Memory Messiaen e.V., 2022

CAŁY MAGAZYN W FORMACIE PDF ZNAJDĄ PAŃSTWO TUTAJ:
WWW.PL.MESSIAEN-TAGE.EU/MAGAZYN-FESTIWALOWY-PRZEMIERZAJAC-CHAOS/

Magazyn Festiwalowy Międzynarodowe Dni Messiaena Görlitz-Zgorzelec 2024.

Koniec czasu?

Meetingpoint Memory Messiaen e.V., 2023

BISTRO SŁODKIE SŁONE
Łużycka 17
59-900 Zgorzelec

+48 788 683 637
slodkieslone.zgorzelec@gmail.com

**EMMERICH
HOTEL**

Untermarkt 1
02826 Görlitz

+49 (0) 3581 766 600
info@emmerich-hotel.net

**C. BECHSTEIN
VIELHARMONIE**

Das Kultur- und Gästehaus
mit Carl's Musik-Café, Musikschule
und dem Konzertsaal VIELHARMONIE
im Herzen der „Stadt der Guten Töne“.

C. Bechstein VIELHARMONIE
Nordstraße 15 · 02782 Seifhennersdorf
www.bechstein-manufaktur.de

Foto: Nikolai Schmidt

Görlitz

**GÖRLITZ
ZGORZELEC
EUROPASTADT**

f YouTube Instagram

Przeżyjcie pełne wrażeń dni w jednym z najpiękniejszych miast w Niemczech. Dzięki licznym wycieczkom miejskim i tematycznym poznają Państwo Görlitz, jego historię i kulturę. Informacja Turystyczna w Görlitz chętnie Państwu pomoże i doradzi.

**Europastadt GörlitzZgorzelec GmbH
Görlitz-Information** | Fleischerstr. 19
02826 Görlitz | Telefon: 03581 4757-0
witamy@europastadt-goerlitz.de
www.goerlitz-miasto.pl

TOURIST
INFORMATION

ECHTE BRAUKUNST. **IMMER EIN GENUSS.**

Unser Pilsner gebraut nach handwerklichem Brauverfahren ist der Klassiker für echten Landskron Genuss.

Landskron
PILSNER
SEIT 1889 AUS GÖRLITZ

ZABIERZEMY CIĘ ZA MIASTO.
Przyjedź *trilexem* na Dni Messiaena.

Wybierz *trilex-Tagesticket* to korzystna oferta!

trilex

PARTNER IM/PARTNER PRO

VVO ZVON Idol DOPRAWA USTĘPKOWO KRAJE pidTAM I Z POWROTEM W ZAKĄTKI TRÓJSTYKU
www.trilex.pl

**PRZYSTANEK
DOLNY ŚLĄSK**

Kwartalnik poświęcony historii lokalnej, turystyce kulturowej oraz transportowi publicznemu na Dolnym Śląsku.

 Magazyn ukazuje się nieprzerwanie od 2013 roku.

 www.przystanekd.pl
redakcja@przystanekd.pl

PORTRAITS HELLERAU PHOTOGRAPHY AWARD 2025

WETTBEWERBSENDE

31. Jan 2025

THEMA

Echoes of Truth

Vernissage und Satellitenausstellungen
ab Juni 2025

PORTRAITS-HELLERAU.COM

PHOTO: Michael Logemann

BRENDEL · ZIOLKOWSKI

RECHTSANWÄLTE IN BÜROGEMEINSCHAFT

Jakobstraße 5a, Görlitz brendel-law.de

Christoph Brendel Rechtsanwalt

Fachanwalt für Insolvenz- und
Sanierungsrecht

Weitere Schwerpunkte: **Wirtschaftsrecht**
Grenzüberschreitende Rechtsfragen

 (03581) 66 75 950

 kanzlei@brendel-law.de

Robert Ziolkowski Rechtsanwalt

Fachanwalt für **Migrationsrecht**
Fachanwalt für **Arbeitsrecht**

Weitere Schwerpunkte: **Strafrecht**
Verwaltungsrecht

 (03581) 76 77 765

 ziolkowski@brendel-law.de

Poznaj nas i czytaj z przyjemnością o kulturze.
 Tworzysz? Napisz do nas: redakcja@prestoportal.pl

MAGAZYN
Presto

ONLINE
PrestoPortal.pl

DLA MŁODSZYCH
Presto Junior

Verzaubere
den Alltag...

ZAKŁADY CERAMICZNE
BOLESŁAWIEC

zakladyboleslawiec.com

BUNZLAU
T. Kościuszki-Straße 11, Tel. +48 75 732 27 36

Magazyn Festiwalowy Dni Messiaena 2025

Wydawca i odpowiedzialny za naruszenie prawa prasowego:

MEETINGPOINT MEMORY MESSIAEN
VEREIN FÜR ERINNERUNG, BILDUNG
UND KULTUR

Demianiplatz 40
D-02826 Görlitz
www.meetingpoint-memory-messiaen.eu/pl
Tel.: +49 (0) 3581 661 269

Autorzy i autorki:

Patrick Becker, Johannes Bent, Dieter Bingen, Alexandra Grochowski, Martin Hähnel, Kinga Hartmann, Stefan Keym, Klaudyna Michalska, Bożena Muszkalska, Frank Seibel, Friedemann Stolte

Redakcja:

Julian Müller

Tłumaczenie z niemieckiego i polskiego:

Teresa Korsak

Projekt i opracowanie graficzne:

Juliane Wedlich | grafika • ilustracje

Ogłoszenia:

Klaudyna Michalska & Weronika Rzęśnicka

Druk:

Saxoprint

Zamknięcie prac redakcyjnych:

29 listopada 2024

Zespół Dni Messiaena 2025:

Klaudyna Michalska (kuratorka, kierowniczka projektu, podróż studyjna), Alexandra Grochowski (kuratorka), Frank Seibel (kurator), Philipp Bormann (kurator), Julian Müller (Magazyn Festiwalowy, współpraca przy podróży studyjnej), Joanna Bodnar (finanse), Mariana Yavorska (kierowniczka produkcji), Daniel Gütschow (IT, media i projektowanie), Mateusz Kowalinski (pedagogika miejsca pamięci i PR), Johannes Bent (oprowadzanie), Weronika Rzęśnicka (wolontariuszka federalna)

Więcej informacji można znaleźć na stronie:
pl.messiaen-tage.eu/zespol

Magazyn Festiwalowy Dni Messiaena 2025

Wydawca i odpowiedzialny za naruszenie prawa prasowego:

MEETINGPOINT MEMORY MESSIAEN
VEREIN FÜR ERINNERUNG, BILDUNG
UND KULTUR

Demianiplatz 40
D-02826 Görlitz
www.meetingpoint-memory-messiaen.eu/pl
Tel.: +49 (0) 3581 661 269

Autorzy i autorki:

Patrick Becker, Johannes Bent, Dieter Bingen, Alexandra Grochowski, Martin Hähnel, Kinga Hartmann, Stefan Keym, Klaudyna Michalska, Bożena Muszkalska, Frank Seibel, Friedemann Stolte

Redakcja:

Julian Müller

Tłumaczenie z niemieckiego i polskiego:

Teresa Korsak

Projekt i opracowanie graficzne:

Juliane Wedlich | grafika • ilustracje

Ogłoszenia:

Klaudyna Michalska & Weronika Rzęśnicka

Druk:

Saxoprint

Zamknięcie prac redakcyjnych:

29 listopada 2024

Zespół Dni Messiaena 2025:

Klaudyna Michalska (kuratorka, kierowniczka projektu, podróż studyjna), Alexandra Grochowski (kuratorka), Frank Seibel (kurator), Philipp Bormann (kurator), Julian Müller (Magazyn Festiwalowy, współpraca przy podróży studyjnej), Joanna Bodnar (finanse), Mariana Yavorska (kierowniczka produkcji), Daniel Gütschow (IT, media i projektowanie), Mateusz Kowalinski (pedagogika miejsca pamięci i PR), Johannes Bent (oprowadzanie), Weronika Rzęśnicka (wolontariuszka federalna)

Więcej informacji można znaleźć na stronie:
pl.messiaen-tage.eu/zespół

SACHSEN

Gefördert durch das Sächsische Staatsministerium für Wissenschaft, Kultur und Tourismus. Diese Einrichtung wird mitfinanziert durch Steuermittel auf der Grundlage des vom Sächsischen Landtag beschlossenen Haushaltes.

Stadt Görlitz

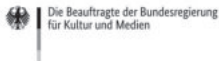
Lausitz festival

EUROPAS KUNSTFESTIVAL

Ab 25. August 2025

Tickets & Infos unter:
lausitz-festival.eu

Gefördert von:

Gefördert mit Mitteln des:

Gesellschafter:

Unter der Schirmherrschaft
der Ministerpräsidenten:

ORGANIZATOR

PATRONAT HONOROWY

Stadt Görlitz

Oberbürgermeister
der Stadt Görlitz,
Octavian Ursu

MIASTO ZGORZELEC

Bürgermeister der
Stadt Zgorzelec,
Rafał Gronicz

SFINANSOWANO PRZEZ:

SACHSEN

**FUNDACJA WSPÓŁPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ**
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

Gefördert durch die Kulturstiftung des Freistaates Sachsen.
Diese Maßnahme wird mitfinanziert durch Steuermittel auf
der Grundlage des vom Sächsischen Landtag beschlossenen
Haushaltes.

PARTNERZY MEDIALNY

PARTNERZY

